

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ СЛОВОТВОРУ В АНГЛІЙСЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ МОВАХ	7
1.1. Типи морфем у порівнюваних мовах	7
1.2. Визначення та функціонування англійських фразових дієслів	8
1.3. Типологія та значення українських афіксальних дієслів	11
1.3.1. Ізоморфізм префіксу <i>з-(с-)</i> та постпозитива <i>down</i>	14
1.3.2. Ізоморфізм префіксу <i>в-</i> та постпозитива <i>in</i>	17
1.4. Іменник в англійській та українській мовах в аспекті словотворення	23
1.4.1. Поняття множинних іменників та існування категорії <i>pluraliatantum</i> в українській мові.	26
1.4.2. Категорія відмінка іменника.	31
1.4.3. Категорія роду іменника.	33
1.5. Словоскладання у сучасній англійській мові	35
Висновки до Розділу 1	37
РОЗДІЛ 2. РЕАЛІЗАЦІЯ ПРОДУКТИВНИХ СПОСОБІВ СЛОВОТВОРЕННЯ В АНГЛО-УКРАЇНСЬКОМУ ПЕРЕКЛАДІ	40
2.1. Ізоморфні та аломорфні риси у морфології прикметників	40
2.1.2. Ізоморфні та аломорфні риси багатоскладових прикметників.	46
2.2. Афіксальні словотворчі моделі у перекладі різних частин мови	52
2.2.1. Суфіксальний спосіб творення слів та їх переклад.	54
2.2.2. Префіксація в аспекті словотворення та її переклад.	58
2.2.3. Відтворення значень аломорфних українських префіксів англійською мовою.	61
2.3. Словоскладання як найпродуктивніший спосіб словотвору у перекладу	64
2.4. Складні слова синтаксичного типу та особливості їх перекладу	69
2.5. Телескопія та конверсія у перекладі	74
Висновки до Розділу 2	78
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ	81
ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	88

ВСТУП

«Розвиток перекладознавства як науки сприяє вирішенню нових завдань для подолання труднощів мовного характеру в процесі перекладу» [51, с.3].

Вітчизняні мовознавці проводять дослідження у галузі теорії перекладу (Р.П. Зорівчак, В.І. Карабан, Т.Р. Кияк, О.І. Чередниченко), художнього перекладу (В.В. Коптілов, Т.Є. Некряч, М.О. Новікова) Питання перекладу одиниць англійської мови, утворених різними способами словотворення, частково розглядалося в роботах К.А. Єльцова (переклад аббревіатур), В.І. Карабана (переклад складних прикметників, прислівників на *-ly*, прикметників із суфіксом *-able*), Т.Р. Левицької та А.М. Фітерман (переклад суфіксів *-er*, *-ed*, *-able*). У дослідженні З.Г. Прошиної оглядово подаються способи перекладу одиниць різних словотвірних характеристик на матеріалі англійської та російської мов. Проте, увага лінгвістів до розгляду словотвірних особливостей крізь призму перекладу залишається недостатньою.

Актуальність дослідження полягає у спрямованості низки студій на врахування структурних властивостей різних типів мов у художньому перекладі. Особливу увагу приділено тим способам словотворення, які через відмінності в продуктивності або активності у вживанні викликають труднощі при перекладі.

«Українська та англійська мови належать не тільки до різних гілок індоєвропейської сім'ї мов, а й до різних структурних типів мов: перша – переважно аналітична мова, де граматичні відношення у реченні передаються вільними граматичними морфемами, а друга – флективна мова, де граматичні значення й відношення передаються за допомогою флексій. Тож переклад лексем із деривативними афіксами не завжди буде дослівним і часто потребуватиме застосування різних трансформацій» [14, с.16].

Одним із аломорфних аспектів англійської граматики є фразові дієслова. Вони є особливим типом дієслів, і як мовне явище повністю відсутні в українській мові, тому у їх вивчення виникають певні труднощі, як у розумінні семантики фразового дієслова та його вживанні у мовленні, так і в перекладі на українську мову.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Зв'язок роботи з науковими програмами, планами та темами. Магістерська робота пов'язана з проблематикою наукової теми кафедри германської філології та перекладознавства «Проблеми лексико-граматичної семантики, прагматики та стилістики в когнітивно-дискурсивній парадигмі».

Об'єктом роботи є словотвірні елементи.

Предметом є шляхи перекладу словотвірних елементів мовою перекладу.

Матеріалом дослідження є вибірка словотвірних елементів із художніх текстів написаних О.Забужко, Л.Керрол, Дж. Ролінг, Дж.Форд, Р.Кіплінгом та їх перекладах на цільову мову.

Метароботи – виявлення основних способів подолання труднощів словотвірного характеру в англо-українському та українсько-англійському художньому перекладі.

Поставлена мета досягається шляхом розв'язання таких завдань:

- виокремити особливості українського та англійського словотворення, що є складними для перекладу цільовою мовою;
- установити, які особливості сучасної української мови не мають аналогічних словотвірних відповідників у сучасній англійській мові, та труднощі, що виникають у їх відтворенні;
- виявити, які словотвірні особливості сучасної англійської мови не відбиваються аналогічними засобами сучасної української мови, та труднощі, що вони викликають при перекладі;

- розглянути способи подолання труднощів, пов'язаних із словотвірними особливостями сучасних англійської та української мов, у художньому перекладі;

- довести, що неврахування словотвірних особливостей у художньому перекладі може призводити до втрат у відтворенні стилістичних особливостей тексту.

Методи дослідження визначаються специфікою матеріалу, а також метою і завданням його вивчення. У роботі використовувався зіставний метод. Також використовувався емпіричний метод, теоретичний, метод порівняння, класифікації, систематизації.

На захист виносяться такі положення:

1. Для подолання потенційних труднощів в англо-українському перекладі необхідно враховувати такі особливості сучасного англійського словотворення: утворення слів за допомогою суфіксів, префіксів, постфіксів, конверсії, телескопії, а також синтаксичного словоскладання. Зазначені способи словотвору є продуктивними або активними у сучасній англійській мові. Зіставний аналіз українських й англійських художніх перекладів засвідчив широке використання суфіксально-префіксального способу та синтаксичного словоскладання.

2. Для запобігання труднощів в українсько-англійському перекладі необхідно враховувати словотвірні особливості сучасної української мови: утворення складних слів за допомогою інтерфіксів, використання димінутивних та огментативних суфіксів.

3. Зважаючи на норми цільової мови, у перекладі з англійської мови українською можуть використовуватися слова з димінутивними та огментативними суфіксами й у тих випадках, коли в оригіналі такого типу суфікси не вживаються. Вживання таких суфіксів в англо-українському перекладі дозволяє відтворювати експресивність мовної одиниці, яка досягається в оригіналі іншими засобами. У 60% випадків значення димінутивних та огментативних суфіксів не відтворюється при перекладі з

української мови англійською; конотативне значення слів з димінутивними та огментативними суфіксами не зберігається, вони перекладаються стилістично нейтральними одиницями.

4. Для відтворення англійських композитів українською застосовуються такі перекладацькі трансформації: транскрипція, транслітерація, калькування, вилучення одиниць, конкретизація, генералізація, модуляція, описовий та антонімічний переклад.

5. У багатьох випадках (43%) англійські ад'єктивні бахуврихи перекладаються українською мовою складними прикметниками, які, в основному, використовуються як епітети, що дозволяє зберегти емоційну оцінку персонажа художнього твору.

Теоретичне значення дослідження міститься в тому, що його результати становлять внесок у подальший розвиток лінгвістичного аспекту теорії українсько-англійського та англо-українського перекладу – йдеться про виявлення шляхів подолання труднощів, зумовлених особливостями англійського та українського словотвору, що є важливим для перекладу текстів неблизько споріднених мов.

Практична цінність роботи полягає у можливості використання результатів дослідження у курсах з теорії та практики перекладу, вступу до перекладознавства, порівняльної лексикології й порівняльної стилістики англійської та української мов, у спецкурсі з трансформаційної теорії перекладу, а також у створенні автоматизованих систем перекладу.

Апробація роботи. Публікація статті «Складні слова синтаксичного типу як новотвори у сучасній англійській та українській мовах» у матеріалах LXXV МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ ІНТЕРНЕТ – КОНФЕРЕНЦІЇ «Перспективні напрями наукових досліджень XXI століття», м. Харків 6 грудня 2021

Структура роботи: дослідження складається із вступу, двох розділів, висновків та переліку використаних джерел.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ СЛОВОТВОРУ В АНГЛІЙСЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ МОВАХ

1.1. Типи морфем у порівнюваних мовах

Словниковий склад будь якої мови постійно поповнюється. Він може поповнюватися за рахунок як зовнішніх резервів (запозичення), так і використовувати внутрішні резерви мови. Розділ мовознавства, що вивчає слова з погляду способу їх утворення у мові, називається словотвором.

Морфема – це частина слова, проте це не будь-яка частина слова. Наприклад, у слові *во́ля* дві морфеми (*во́л-я*), чотири фонemi (*/в/, /о/, /л', /а/*) і два склади (*во́ -ля*). Отже, до морфем належать тільки значущі частини слова. Морфема – це не будь-яка значуща частина слова, а елементарна, мінімальна, далі не подільна в плані семантики частина слова. Морфеми поділяються на корені і афікси.

Коренева морфема – центральна у слові. На разі в українській мові існує понад 15 тисяч коренів, а в окремих мовах, наприклад, китайській, крім коренів інших морфем немає.

Афікси – це всі морфеми, крім кореня.

Дериваційні афікси (вони ж дериваційні морфеми) в поєднанні з коренем змінюють лексичне значення слова: *риб-а* – *риб-алк-а*, *їхати* – *переїхати*, а, отже, виконують словотвірну функцію.

Афікси можуть бути словотворчими і формотворчими в українській мові і переважно словотворчими в англійській. Так, в українській мові формотворчими є такі, як суфікс, що утворює інфінітив *-ти*, суфікси *-в-/-л-* для утворення форми минулого часу дієслів, суфікси *-ши-/-иш-* для утворення ступенів порівняння прикметників. В англійській мові суфікс інфінітива давно втрачений, суфікс утворення минулого часу *-d/-t* після практичної втрати граматичних закінчень перестає сприйматися як суфікс, і все більше граматики називають його закінченням, урівнюючи у статусі з власне

закінченням (морфемою формотворчою) дієслова у третій особі однини (*play – plays – played*). І тільки суфікси творення ступенів порівняння лишаються в англійській мові формотворчими, хоча сфера їх вживання істотно звузилась за рахунок апатичної форми з *more* і *most*. Словотворчі афікси – і в англійській, і в українській мові – це префікси та суфікси (інфікси для цих мов не характерні, хоча дехто схильний вважати, що їх таки можна вичленити, принаймні в англійській мові, а в українській іноді інфіксом називають з'єднувальний голосний у складних словах).

Дослідженням порівняльного аспекту дериваційних морфем української та англійської мов займалися такі видатні лінгвісти як: І.В. Корунець, І. Д. Карамишева та інші.

1.2. Визначення та функціонування англійських фразових дієслів

Термін «фразове дієслово» вперше застосував Л.П.Сміт в словнику «*WordsandIdioms*» (1925) [20], вважаючи фразові дієслова найяскравішою характерною особливістю англійської мови, які часто використовуються в розмовній мові, крім того, додають ідіоматичності мові, а також висловлюють думки і значення чіткіше [19, с.108].

Термін «фразове дієслово» є похідним від слова «фраза»– найменша одиниця синтаксису. Ці дієслова відрізняються від простих дієслів, оскільки містять у своєму складі двоє та більше елементів. Завдяки фразовим дієсловам мова набуває експресивності.. Разом із вживанням фразових дієслів мовлення стає більш природним, тому для тих, хто вивчає англійську мову, вони є важливими. На мою думку, визначення фразового дієслова науковця Дж.Поуві (J. Povey) є найбільш чітким: це комбінація простого дієслова та адвербіального постпозитива, що представляє собою єдину семантичну і синтаксичну одиницю. Його можна замінити «простим» дієсловом, що і підтверджує, що фразове дієслово є семантичною єдністю [7, с. 16].

Типологія фразових дієслів є дуже різною, відповідно до значення того чи іншого фразового дієслова. Залежно від морфологічної природи постпозиції, усі фразові дієслова можна умовно поділити на три такі групи:

1) Дієслово + прийменник: «*tocarryout*» – виконувати, здійснювати; «*torickup*» – заїжджати, підбирати, добувати (відомості), піднімати (настрій); «*tosetoff*» – відправлятися (в дорогу), викликати (дію); «*toputoff*» – відкидати (сумніви, побоювання), відкладати, здихатися, викликати огиду, відговорити; «*tocryout*» – викрикувати, вигукувати; «*tostandby*» – готуватися, чекати, підтримувати;

2) Дієслово + прислівник: «*tocomeacross*» – натрапити, випадково зустрічатися; «*tobreakdown*» – засмучуватися; «*tohangaround*» – байдикувати, тинятися; «*totellagainst*» – розголошувати, завіряти, відгукуватися; «*tolookahead*» – дивитися в майбутнє, передбачати; «*tofadeaway*» – помирати, висихати, забути; «*toturnaround*» – виводити з кризи, оздоровлювати, обробляти (матеріали), готувати (документацію), вести діяльність;

3) Дієслово + прийменник + прислівник: «*tolookforwardto*» – очікувати з нетерпінням (задоволенням); «*tolookdownon*» – дивитись зверхньо; «*togoalongwith*» – підкорятись, супроводжувати, ладити; «*togetbackat*» – відплачувати, мстити; «*tocomeupwith*» – виступати з ідеєю/пропозицією; «*togetbywith*» – сходити з рук; «*tomakeitup*» – помиритися.

Фразові дієслова є ідіоматичними дієслівними конструкціями, які мають особливий статус у системі фразеології англійської мови. Р. Кортні розрізняє п'ять основних типів сполучень фразових дієслів:

1) Ідіоматичні вислови (дієслово + прислівник / прийменник), тобто сполучення, значення яких не є сумою значень дієслова та постпозиції, на зразок: «*giveup*» – здаватись, «*breakdown*» – занедужати, «*putoff*» – відкласти, «*turndown*» – відхилити, відмовити;

2) Дієслова, що вимагають певного прийменника, тобто сполучення, у яких дієслова завжди вживаються з певною постпозицією, наприклад:

«*rely on*» – *покладатись на, сподіватися*, «*agree to*» – *погоджуватися*, «*depend on*» – *залежати*, «*refer to*» – *відноситися*;

3) Комбінації «дієслово + прислівник», які означають майже те саме, що і відповідне просте дієслово, тобто сполучення, в яких постпозиція не змінює значення дієслова, а вживається для підсилення та детальнішого опису дії, наприклад: «*eat up*» (= *eat*), «*drink up*» (= *drink*), «*give out*» (= *give*), «*hurry up*» (= *hurry*).

4) Фразові дієслова, які завжди приймають «it» як додток: «*slug it out*» = *fight till complete victory*), «*jump to it*» = *act as quickly and energetically*);

5) Зворотні фразові дієслова, після яких завжди вживається додток «*myself*», «*yourself*», «*himself*» тощо. Наприклад: «*pride yourself on*», «*lend itself to*», «*avail yourself of*» [15, с. 5].

Розглядаючи синтаксично неподільні поєднання дієслова і постпозитиву з точки зору внесених в них постпозитивом значень, І. Анічков ділить такі сполучення на п'ять розрядів:

1) Сполучення, в яких постпозитив має своє первинне конкретно-просторове значення: «*go in*», «*come out*», «*take away*», «*bring back*», «*sit down*», «*get out*», «*walk out*», «*turn around*», «*go back*», «*put back*», «*run into*», «*pick up*», «*take down*», «*stand up*», «*lay down*»;

2) Сполучення, в яких постпозитив має абстрактне похідне значення, зв'язок якого з первинним відчувається: «*come in*» = «*find a place*»; «*bring out*» = «*expose*»; «*let a person down*» = «*fail him\her*»; «*pull through*» = «*recover*»; «*pick up*» = «*acquire*»; «*look for*» = «*search*», «*cry out*» = «*shout*»;

3) Сполучення, в яких постпозитив тільки підкреслює або підкріплює значення дієслова: «*rise up*», «*turn over*», «*finish up*», «*shut up*», «*give up*», «*calm down*», «*wash out*», «*dream up*», «*clean up*»;

4) Поєднання, які не співпадають зі значенням дієслів і постпозитивів; між ними немає конкретного зв'язку, а отже вони є ідіоматичними та семантично нероздільними: «*give up*» = «*abandon*»; «*drop off*» = «*fall asleep*»; «*take in*» = «*deceive*»; «*come about*» = «*happen*»; [1, с. 320]

Отже, фразові дієслова в англійській мові є дуже різноманітними як за своєю зв'язністю або сполучуваністю, так і за додатковими значеннями, які вони мають у тексті. Фразове дієслово є єдиною семантичною єдністю, що має свої певні ознаки.

1.3. Типологія та значення українських афіксальних дієслів

Дієслова в сучасній українській мові творяться префіксальним, суфіксальним, суфіксально-префіксальним та суфіксально-рефіксально-постфіксальним способами. Твірними основами виступають: дієслівні (внутрішньо-дієслівне словотворення), іменникові, прикметникові, числівникові, зрідка займенникові та прислівникові. Дієслова творяться також від службових слів і вигуків. Префіксальним способом здійснюється внутрішньо-дієслівне словотворення.

Дієслово має розвинену систему префіксів, більшість яких генетично пов'язана з прийменниками *в-* (*ві-*), *у-*, *уві-*, *від-* (*віді-*), *од-* (*оді-*), *ви-*, *до-* (*ді-*), *з-* (*зі-*), (*із-*, *-ізі-*, *іс-*, *с*), *за-*, *до-*, *на-*, *над-* (*наді-*), *о-* (*об-*, *обі-*) та ін.

Приєднанням префіксів до безпрефіксного дієслова утворюються цілі гнізда споріднених слів, наприклад: *стояти* – *встояти*, *відстояти*, *вистояти*, *достояти*, *перестояти*, *простояти*, *постояти*, *обстояти* (крім того, префіксально-постфіксальні: *застоятися*, *розстоятися*); *летіти* – *влетіти*, *відлетіти*, *вилетіти*, *прилетіти*, *залетіти*, *перелетіти*, *пролетіти*, *полетіти*, *облетіти* (і префіксально-постфіксальне: *розлетітися*). Значення префіксів найчіткіше виявляється в дієсловах руху і переміщення, оскільки вони (значення) переважно збігаються зі значенням прийменників: *до* – напрямок руху до якогось пункту; *від* – рух від чогось; *при* – кінець руху. Наприклад: *доїхати*, *довезти*, *догнати*, *від'їхати*, *відвезти*, *відійти*, *відігнати*, *прийти*, *приїхати*, *привезти*, *пригнати*.

Найбільш нейтральний щодо семантичних змін удієсловах переміщення префікс *при-*, що означає досягнення результату (кінець руху).

Саме з цим префіксом дієслівнеутворення (групи переміщення) сприймається як видова парадо безпрефіксного дієслова: *іти – прийти, їхати – приїхати, везти – привезти, знати – признати*. Ці парислів різняться тільки вказівкою наобмеженість дії, результативність/нерезультативність її.

У багатьох групах дієслів префікси виступають з додатковими значеннями, що відрізняються від прийменникових. Так, префікс *при-* може означати:

а) доповнення до чогось: *приказати, приписати*;

б) здійснення дії накористь суб'єкта: *причарувати, приберегти, приховати*;

в) незакінчену, частково здійснену дію: *причинити, присмалити, припудрити*;

г) зближення предметів: *примазати, прив'язати, приклеїти*;

д) супровідну дію: *приспівувати, пританцювувати* і т. ін.

Дієслівні префікси багатозначні, вони можуть приєднуватися до дієслів різних тематичних груп, надаючи новоутвореним дієсловам різних додаткових семантичних відтінків.

У префіксально-постфіксальних утвореннях найпродуктивнішим є префікс *роз-* (*розсідатися, розгулятися, розминатися, розохатися*). Більшість дієслів з постфіксом *-ся* творяться від уже префіксованих слів (*перейняти–перейнятися, помазати–помазатися*), або, навпаки, до дієслів з постфіксом *-ся* додається префікс, наприклад: *сміятися–розсміятися, білитися–побілитися, публікуватися–опублікуватися, вітатися–привітатися, нестися–перенестися* тощо.

Суфіксальний спосіб у дієслівних словах використовується переважно для вираження видової кореляції (*зачитати–зачитувати, випробувати–випробовувати, зберегти–зберігати*).

Суфіксальним способом творяться дієслова:

а) від основіменників: *зима – зимувати, порох – порошити, мило – милити, весна – весніти*;

- б) від основ прикметників: *білий –біліти і білити, багатий – багатіти, багатший – багатшати, розумніший – розумнішати.*
- в) від основ числівників: *четвертий – четвертувати*
- г) від основ займенників: *якати, викати*
- д) від основ прислівників: *такати.*

До основ іменників, прикметників і числівників додаються безпосередньо дієслівні суфікси *-и-, -і-, -а- (-я-), -ува-*. При творенні дієслів від основ займенників та від службових слів і вигуків перед дієслівним суфіксом з'являється словотворчий суфікс *-к-*, наприклад: *тикати, нікати, ойкати, гейкати*. Суфіксально-префіксальним способом творяться дієслова від іменних частин мови та від службових слів і вигуків.

Продуктивними є словотворчі типи дієслів:

- а) з префіксом *роз-* і суфіксом *-и-* чи *-ува-*, наприклад: *кріпак – розкріпачувати;*
- б) з префіксом *за-* і суфіксом *-ит-*, наприклад: *земля – заземлити, кабала – закабалити;*
- в) з префіксом *з-* і суфіксом *-и-* або *-ува-*, наприклад: *бідний – збіднити, густий – згустити, дешевий – здешевити (здешевлюватися);*
- г) з префіксом *зне-* і суфіксом *-и-*, наприклад: *кров – знекровити, сила – знесилити, доля – знедолити, біль – знеболювати;*
- д) з префіксом *у-* і суфіксом *-и-*: *закон – узаконити, син – усиновити.*

Менш продуктивними є словотвірні типи з префіксами *о-*: *зброя – озброїти, свій – освоїти; по-*: *двоє – подвоїти, троє – потроїти; під-*: *добрий – піддобритися.*

Як видно з прикладів, з дієслівних суфіксів продуктивним є лише *-и-*. Суфікс *-ува-* (*-юва-*) здебільшого виражає, за незначними винятками, видову кореляцію: *знекровити – знекровлювати, згустити – згущувати, заземлити – заземлювати* і т. ін.

Суфіксально-префіксальний спосіб використовується також у віддієслівному словотворенні, наприклад: *кашляти – підкашлювати,*

стукати – постукувати, рахувати – прираховувати. До суфіксально-префіксального словотворення близьке префіксально-постфіксальне на зразок *мовити – домовитися, кричати – розкричатися, кинути – перекинутися* та суфіксально-префіксально-постфіксальне: *кошіль – розкошелитися, добрий – роздобритися, здоровий – оздоровитися.* [17, 70-73 с.]

Отже, афіксальні дієслова в українській мові грають вкрай важливу роль, вони підкреслюють та виражають посил висказування, додають мові експресивності та емоційного забарвлення, показують доконаність чи недоконаність дії. Без них неможливо передати зміст сказаного, адже вони являються основою словотвору.

1.3.1. Ізоморфізм префіксу *з-(с-)* та постпозитива *down*. В англійській мові нижній просторовий орієнтир зазвичай передається фразовими дієсловами з постпозитивом *down* з основним значенням «низ», «рухвниз», «рухзвертикального положення в горизонтальне». Даний післяйменник не має точних аналогів в українській мові. Та в більшості випадків семантику направленості вниз передають дієслова з приставками *з- (с-), в- (у-), о-*. Наприклад, *bedown – скоротитись, знизитись, growdown – уменшитися, вкорочуватись, godown – спускатися, опускається.* Але стверджувати, що перелічені українські приставки мають просторове значення «низ», «вниз», як це відбувається з постпозитивом *down*, не можна. Подібні випадки демонструють не абсолютну еквівалентність українського афіксального та англійського фразового дієслова.

Серед українських приставок тільки у префікса *з- (с-)* виділяється значення «руху зверху вниз». Причому, варто відмітити, що він містить два різні смислові центри. Окрім значення 1) Направлення переміщення зверху вниз (*з'їхати з гори*), він позначає 2) направлення переміщення багатьох суб'єктів\об'єктів в одне місце, сумісну дію групи діячів (*з'їхатися з різних міст на зустріч однокласників*). [12, с. 63]. За думкою науковців, два

цих центри не мають семантичного зв'язку, тому можна припустити, що це дві омонімічні приставки: 1- просторова, 2- непросторова. [12. с. 96].

І післяйменник *down*, і префікс *z-* (*c-*) задають орієнтир руху, що означений дієслівною одиницею в цілому. Наприклад, в англійському фразовому дієслові *godown* (*спускатися, опускатися, піти на дно* і т.д.) основне дієслово *go* – *іти* несе значення руху, що проходить по горизонтальній поверхні чи без уточнення орієнтира руху, семантику направленості вниз передає саме постпозитив *down*, що безпосередньо позначає низ чого-небудь. Наприклад:

- *lightningandburneddown* (*В цей сарай вдарила блискавка, і він дієслово godown* в значенні «*to descend to a lower level*»

(«спускатися на нижчий рівень»): *Don't let the baby go down the stairs alone* (*Не дозволяй дитині спускатися зі сходів самотужки*) [2, с. 179];

- дієслово *cool down* в значенні «*to lessen the intensity of (anger or excitement) or to become less intense; calm down*» («зменшувати степінь (злості, збудження) чи ставати менш злим, збудженим») [4]: *Go to your room and cool down!* (*Іди в свою кімнату і заспокойся!*) [8];

- дієслово *knock down* в значенні «*to demolish*» («руйнувати до основи»): *Why doesn't he just knock the wall down?* (*Чому він просто не знесе цю стіну?*) [4];

- дієслово *burn down* в значенні «*to burn to the ground*» («спалити / згоріти до тла»): *That barn was struck by a fire and burned down.* [5].

В українській мові префікс *з-* (*с-*) реалізує просторове значення «направлення дії зверху вниз», наприклад збігти з гори, зійти зі сходинок. [4]. Варто відмітити, що на відміну від англійського постпозитива *down*, український префікс *з-* (*с-*) здатен передавати семантичний компонент «по поверхності», наприклад *спускатися по канату*.

Таким чином, якщо постпозитив *down* в англійських фразових дієсловах позначає безпосередньо нижню просторову межу дії, то префікс *з-* (*с-*) в українських фіксальних дієсловах передає семантику не самого низу, а руху

від верхньої точки донизу. Це частково пояснюється тим, що префікси як зв'язані одиниці беруть участь у формуванні загальної семантики дієслова разом з дієслівною основою і спеціалізуються саме на позначенні параметрів дії (в тому числі руху, переміщення).

Аналіз англійських фразових дієслів з постпозитивом *down*, виявив, що дані дієслова реалізують чотири основних значення:

1. Значення «руху зверху вниз». Наприклад, дієслово *pull down* (to draw downward – стягнути, опустити вниз): *It took her five minutes to check all the windows, pull down the blinds, and lock up* (За п'ять хвилин вона перевірила всі вікна, опустила жалюзі і закрилась на замок) [4].

2. Значення «зменшення, зниження об'єму / кількості чого-небудь». Наприклад, дієслово *cut down* (to reduce, lessen – зменшити, скоротити): *Itold you I was concerned about your drinking and you promised to cut down* (Я тобі казав, що мене тривожить те, що ти багато п'єш, і ти пообіцяв зав'язати (скоротити кількість вживання алкоголю)) [4].

3. Значення «зруйнування, знищення». Наприклад, дієслово *tear down* (to pull down; destroy; demolish – знести, знищити, зруйнувати): *When Ronald Reagan went to the Brandenburg Gate at the height of the Cold War he said: «Mr. Gorbachev, tear down this wall!»* (Коли Рональд Рейган пішов до Бранденбургських воріт у розпал холодної війни, він сказав: «Пане Горбачов, знесіть цю стіну!») [4].

4. Значення «повного завершення дії». Наприклад, дієслово *wear down* (to reduce or impair by long wearing – зменьшувати чи погіршувати стан через довготривале носіння, зношувати): *To wear down the heels of one's shoes* (Зношувати підбори на взутті) [6].

Аналіз англійських «*down*-одиниць» дозволяє виділити чотири групи дієслів з вказаною семантикою:

- Перша група представлена дієсловами: *godown* – *спускатися, опускатися, тонутися*; *hangdown* – *звисати*; *pulldown* – *скидати, стягувати* іт.д.

- Друга група представлена одиницями: *cool down* – *стати менш драматичним, охолоти*; *cutdown* – *зменшувати* (витрати, порції) іт.д.

- Третю групу складають дієслова *tear down* – *знищувати, зруйнувати*; *take down* – *зносити*; *knock down* – *зламати, знести* і т.д.

- До четвертої групи слід віднести дієслова *slowdown* – *знижувати швидкість*; *burndown* – *згоріти*; *weardown* – *зношувати, стиратись* і т.д.

Таким чином, незважаючи на, здавалося б, універсальну прототипічну ситуацію переміщення об'єкту зверху вниз, українська та англійська мови різняться в структурно-семантичних засобах вираження даної семантики, а також варіюються способи інтерпретації даної ситуації. Значення «руху зверху вниз» є базовим для українських префіксальних дієслів з приставкою *з-* і англійських фразових дієслів з постпозитивом *down*. Однак постпозитив *down* позначає безпосередньо низ простору, пов'язаного з ситуацією, а всі дії розуміються як направлені до цього нижнього орієнтиру з юбільш високої точки. В українській мові префікс *з-* лиш вказує на направлення руху вниз з юбільш високого орієнтиру до юбільш низького. [10, с. 22]

1.3.2. Ізоморфізм префіксу *в-* та постпозитива *in*. Ізоморфізм у семантиці англійського постпозитива *in* і українського префіксу *в-*, який, своєю чергою, транслюється і на семантику всього фразового або префіксального дієслова, полягає в наявності прямих значень у досліджуваних постпозитивів і префіксів і відповідно у похідних дієслів, до складу яких вони входять. Конкретно-просторова семантика *in* і *в-*, представлена прототиповим значенням «всередину об'єкта локативної семантики», реалізується в таких узагальнених значеннях фразових і префіксальних дієслів, що аналізуються, і являє собою таку своєрідну парадигму значень:

– «переміщатися всередину об'єкта локативної семантики»;

Наприклад: *tocomein* – *входити*; *tobreezein* – *вбігати, влітати*; *tocarryin* – *вносити*, *toboxin* – *втискати, вводити* (поміщати в коробку, ящик);

- «поміщати один об'єкт предметної семантики всередину іншого об'єкта предметної семантики (зазвичай з метою закріплення одного об'єкта в іншому)»;

Наприклад: *toknockin* – *вбивати, забивати*, *totwistin* – *вкручувати, вкопувати, влітати*;

- «чинити фізичний вплив на особу або предмет»;

Наприклад: *tobreakin* – *вриватись, вламуватись*; *toburstin* – *вмазувати* (кому-небудь); *вліплювати* (ляпас);

- «вводити в дію об'єкт предметної семантики»;

Наприклад: *toplugin* – *вмикати* (в розетку); *tobreathein* (amusicalinstrument) – *вдихати* (витягувати звук з духового інструмента, вдихаючи в нього повітря); [13, с. 110]

Незважаючи на можливість указаних фразових і префіксальних дієслів утворювати ідентичну парадигму розвитку прямих (конкретних) значень, ці одиниці характеризуються також наявністю певних семантичних відмінностей, насамперед через різну структуру мов, до яких вони належать.

Генералізація значення спостерігається в таких каузативних локативних дієсловах, як *toboxin* і *tobundlein*, в яких їхні первинні просторові значення «*поміщати в ящик, коробку*» і «*зав'язувати у вузол*», відповідно, трансформуються в конкретні, але все ж більш узагальнені «*втискувати, втихувати куди-небудь*» (*toboxin*) і «*наспіх упакувати (речі)*» (*tobundlein*). [9, с. 67]

Специфічними для англійських фразових дієслів є власне локативне або статично локативне значення «*перебувати де-небудь зазвичай з певною метою*», що реалізується в неперехідних дієсловах *tolivein* – *жити за місцем роботи, навчання*, *tositin* – *бути присутнім де-небудь, зазвичай не беручи участі в спільній діяльності*, *toeatin* – *їсти вдома*, і каузативне локативне

значення *забезпечувати кого-небудь дахом, місцем зустрічі*, тобто *спричиняти чие-небудь перебування в якомусь місці*, наприклад: *tohavein-забезпечувати дахом* (зазвичай працівників) і 2) *приймати гостей*. Відсутність в українській мові подібних префіксних дієслів пов'язано у такому разі з проявом у постпозитива яскраво вираженої прислівникової природи, його можливістю вживатися без об'єкта просторової семантики як неперехідного дієслова, що зовсім не характерно для префікса *в-* у локативному значенні. Говорячи про статичне локативне значення українських дієслів із префіксом *в-*, усе ж слід зазначити, що в українській мові було виявлене одне дієслово, що характеризується статичною локативною семантикою. Це дієслово *вміщувати*, яке має узагальнене значення *бути вмістилищем*, локативним об'єктом для осіб або об'єктів предметної семантики.

Диференціальність конкретної, а саме конкретно-просторової семантики українських дієслів із префіксом *в-*, крім згаданого раніше значення *бути вмістилищем*, локативним об'єктом для осіб або об'єктів предметної семантики, що реалізується в дієслові *вміщати*, проявляється також і в значенні «проникати всередину об'єкта предметної семантики», яке здійснюється людиною або іншою живою істотою, часто за допомогою певних частин тіла або організму в цілому, напр.: *вгризатися*(зубами); *впиватися* (губами (про людину), *вчеплятися* (руками, зубами тощо). [11, с. 110]

Розвиток у постпозитива *in* і префікса *в-* переносної семантики відбувається шляхом переосмислення описаного раніше конкретно-просторового значення «всередину локативного/предметного об'єкта», яке у такому разі трансформується в базове переносне значення «всередину абстрактного об'єкта, ситуації, стану», і яке, своєю чергою, конкретизується в групі значення фразових і префіксальних дієслів з урахуванням їхньої валентності і семантики їхніх вихідних дієслівних основ. На відміну від прямої (конкретної) семантики, яка в семантичній системі фразових і

префіксальних дієслів, що розглядаються, відрізняється великим ступенем ізоморфізму, переносна семантика цих одиниць розвивається в основному по-різному. Проте загальною в досліджуваному емпіричному матеріалі є така парадигма переносних значень:

– «долучатися до об'єкта абстрактної семантики»;

Наприклад: *tobreakin, tojumpin = tohorn* - *втручатися* (в будь-чій справі); *влипати, вплутуватися* (в неприємну ситуацію);

– «залучати особу до об'єкта абстрактної семантики»;

Наприклад: *tobreakin* - *вводити в курс справ*; *tobringin = tocallin-* *залучати, вводити в справу* (спеціаліста); *todrawin = toclosein-* *втягувати* (в неприємності), *вганяти* (в тугу, печаль);

– «опановувати об'єкт абстрактної семантики»;

Наприклад: *totakein-* *вбирати* (знання, інформацію);

– «вводити в дію об'єкт абстрактної семантики»,

Наприклад: *tobringin-* *вводити в силу, в дію* (законопроект, норму, вирок тощо); *to phase in-* *вводити* (податки, реформи), *втілювати* (плани, бажання, мрії); [3, с. 235]

Незважаючи на подібний розвиток конкретної семантики фразових і префіксальних дієслів, що аналізуються, головна відмінність цих дієслівних лексем полягає в переважанні якісно різних засобів реалізації їхньої об'єктної валентності в рамках окремих значень. Українські дієслова із префіксом *в-* у переносному значенні можуть володіти більш широким спектром об'єктної валентності в рамках одного й того ж узагальненого значення. Наприклад, якщо англійські дієслова із компонентом *in*, що позначають «долучення до абстрактного об'єкта», припускають їхню сполучуваність з іменниками, що позначають спільну діяльність (напр. справа, розмова), то префіксальні дієслова української мови, які з ними зіставляються, можуть реалізовувати свою об'єктну валентність за допомогою іменників, що мають більш широкий семантичний діапазон (пор.: *break in-* *звикати, долучатися* (зазвичай до чогось нового), *to jump in = to horn-* *втручатися в розмову,*

переривати, перебивати і укр.- вживатися (в образ, атмосферу); *втручатися* (в будь-чій справі); *влипати, вплутуватися* (в неприємну ситуацію). [16, с. 289]

Специфічними значеннями українських дієслів із префіксом *в-*, тобто такими значеннями, які є характерними тільки для них, і не властиві семантичній системі фразових дієслів із постпозитивом *in*, є такі значення:

- «проникати всередину об'єкта абстрактної семантики»;

Наприклад: *вникати, вчитуватися*;

- «поміщати один об'єкт абстрактної семантики всередину іншого об'єкта абстрактної семантики»,

Наприклад: *впроваджувати* (результати, досягнення в практику); *вносити* (поправки і т. ін.); *вклинювати, вкраплювати* (фразу, слово в мову, художній твір тощо); *втовкмачувати* (знання, правила тощо);

- «передавати об'єкт абстрактної семантики в користування особі» в дієсловах типу *вручати* (кому-небудь свою долю, честь).

Цікавим є той факт, що представлені вище значення в англійській мові можуть реалізовуватися через дієслівно-адвербіальні фрази з прийменником *into* типу *to go deep into* для *вникати* або навіть за допомогою префіксальних дієслів – цікаво, що теж із *in*, але тільки в функції префікса, пор.: *to inculcate* «*впроваджувати* (результати і т. ін.)»; *to include* «*включати* (інформацію і т.п.)»; *to invest* «*вкладати* (гроші, фінанси)»; *to insert* «*вставляти* (слово, фразу тощо)».

Англійські фразові дієслова із постпозитивом *in*, на відміну від українських дієслів із префіксом *в-*, що з ними зіставляються, можуть проявляти як семантично прозорі, більшою мірою такі, що виводяться з конкретно-просторових значень абстрактні значення, так і більш переосмислені, якоюсь мірою навіть ідіоматичні значення. Серед них виділяються:

– похідне від прямого конкретно-просторового «блокувати об'єкт предметної семантики певним чином» у переносне – «блокувати абстрактну дію»;

Наприклад: *to box in-перешкоджати розвитку (бізнесу)*; *to fence in- обмежувати в можливостях*;

– «вступати в певну міжперсональну взаємодію»;

Наприклад: *to drop in- заходити в гості*; *to ring in- дзвонити на радіо, телебачення, щоб висловити думку, запитати поради*; *to tuck in- робити що-небудь разом, розділяти долю*;

– «вступати в певну абстрактну взаємодію»;

Наприклад: *to merge in = to blend in- вливатися, поєднуватися* (про кольори, стилі);

– «інтенсифікуватися (про властивості, якості)»;

Наприклад: *to fade in- поступово посилюватися* (про звук), *ставати ясніше, виразніше* (про зображення);

– «втрачати властиву раніше ознаку, якість»;

Наприклад: *to draw in = to close in- ставати коротше, скорочуватися* (напр., про дні)»;

– «виконувати дію довше, ніж це необхідно»;

Наприклад: *to work in- затримуватися на роботі*; *to sleep in = to lie in- спати допізна, більше звичайного*.

Як показує проаналізований матеріал, розвиток вторинних переосмислених значень українських префіксальних дієслів здійснюється більш передбачувано, найчастіше за допомогою метафоризації прямих значень з наступною зміною якісного складу об'єктної валентності. В англійській мові фразові дієслова у такому разі, часто через переважання прислівникового характеру постпозитивів, можуть розвивати свою переносну(абстрактну) семантику в напрямі більш широкого спектра переосмислених значень.

1.4. Іменник в англійській та українській мовах в аспекті словотворення

Значні відмінності, що існують у граматичній будові англійської та української мов, цілком природно зумовлюють послідовний ряд відмінностей між окремими частинами мови, а саме в іменнику. Найбільш повно і глибоко порівняльний аналіз іменника у двох порівнюваних мовах можна провести за граматичними категоріями. Це дозволяє виявити риси спільності, які існують, безперечно, у категорії числа [11, с.37].

Крім цього, деякі збірні іменники можуть вживатися у формі однини і множини, але тільки в англійській мові (*My family is small - My family are early risers. The crew has prepared the aircraft for the take off - The crew are all young*). Звідси випливає, що збірні іменники (*family, crew, militia, сім'я, уряд, команда*) в англійській мові вживаються у формі, як однини, так і множини. А от в українській мові таке неможливо. Збірні іменники (*militia, police, cattle*) в українській мові мають лише форму однини (*вся родина зішлася, поліція/міліція слідкує за порядком*) [17, с.197].

В обох мовах іменники мають два числа: однину і множину. В англійській мові спосіб утворення множини досить простий: у ній є лише одне закінчення – *(e)s*, яке додається до основи іменника. Винятки з цього - правила нечисленні: це слабка форма множини типу *children* «дити», *oxen* «воли», зміна кореневого голосного (внутрішня флексія) в словах типу *man-men, woman - women, foot - feet, tooth - teeth, goose - geese, mouse - mice*, та збереження деякими іменниками, запозиченими з латинської мови, грецької та ін. мов форм множини, які вони мали у своїх «рідних» мовах до запозичення, наприклад: *radius - radii* «промінь», *nucleus - nuclei* «ядро», *phenomenon - phenomena* «явище» та ін. В українській мові утворення форм множини відбувається значно складніше. Кожна відміна іменників має в множині інші закінчення, наприклад, іменники першої відміни мають у називному відмінку закінчення: *a-и (хата, сирота, -и), (площа, груша, -і), я-*

i(надія, -і);у другій відміні маємо відповідно закінчення: *-и (батько, -и), -і(день, -і), е-а (селище, -а), е -я (поле, -я)*; іменники третьої відміни мають закінчення: *-і (ніч, -і)*;четвертої: *-ята (гусеня, гусенята), -ата (курча, курчата), -ена (ім'я, імена)*.

Форма множини англійських іменників фактично незмінна. Українській мові множина іменників протиставлена однині не лише формою називного відмінка, а всією системою своїх шести відмінків (пор. , напр.: *сирота, сироти, сироті... ісироти, сиріт, сиротам..., батько, батька, батькові...ібатьки, батьків,батькам...*).

В обох мовах форми числа можуть мати тільки ті іменники, які піддаються лічбі і можуть сполучатися з кількісними числівниками. Ті іменники, які не піддаються лічбі, стоять, звичайно, в формі однини, а фактично взагалі позбавлені категорії числа. Це в обох мовах такі групи іменників:

а) збірні (*brushwood, leafage, rubbish, hair, білизна, збірід*);

б) іменники, які позначають речовину або масу (*gold, silver, iron, milk, butter, мідь, молоко, залізо, бруд*);

в) абстрактні (*courage, advice, kindness, news, love, peace, відвага, буття, кохання, прогрес, гамір, каяття*).

Як в англійській, так і в українській мовах деякі іменники вживаються лише в однині. Це, насамперед, назви речей, будова яких викликає уявлення про множинність. Парність або симетричність, наприклад: *scissors – ножиці, spectacles – окуляри, trousers – штани, tongs – кліщі* та ін. Проте саме уявлення про будову таких речей у носіїв цих двох мов не завжди однакове, тому, наприклад, в українській мові *вила, ворота, граблі, сани*, вживаються лише в множині, тоді як відповідні англійські назви: *pitchfork, gate, rake, sledgе* вживаються в обох числах.

В іменниках інших значень категорія числа виражається в обох мовах теж неоднаково. Наприклад, укр. *дріжджі, вершки, дрова, гроші, канікули* вживаються тільки в множині, а відповідні англійські іменники

money, vocation тільки в однині, і навпаки: англ. *clothes, greens, sweepings, contents, potatoes, carrots, onions* вживаються тільки в множині, тоді як відповідні укр. *одяг, зелень, сміття, зміст, картопля, морква, цибуля*, - лише в однині. Часто в одній з порівнюваних мов іменник має лише одну з форм числа, тоді як в іншій він має обидві числові форми (наприклад, англ. *fruit* укр. *фрукт* -и; *advice* укр. *порада*, -и, *strength* укр. *сила*, -и).

До характерних відмінностей у вживанні форм числа в англійській мові порівняно з українською слід віднести:

1) Вживання однакової форми для однини і множини в таких словах:

а) у деяких назв тварин, птахів, риб, наприклад: *sheep* «вівця», *deer* «олень», *snipe* «бекас», *pike* «щука», *swine* «свиня», *salmon* «лосось», *series* «ряд», *species* «вид, рід», *trout* «форель», *works* «завод».

б) у деяких іменників, що позначають кількість чогось, напр. *stone* «міра ваги=6,35кг», *score* «двадцять (штук)», *dozen* «дюжина», *pair* «пара» та ін., коли перед ними стоїть числівник: *two stone*, *four score*, *three dozen*, *five pair*;

в) у іменників, які позначають міру або грошову одиницю, коли далі йде позначення дрібнішої одиниці, напр.: *two pound ten* «два фунти десять шилінгів», *five foot eight* «п'ять футів вісім дюймів».

2) Різні значення деяких іменників у формі однини і в формі множини, наприклад: *advice* «порада» - *advices* «відомості», *manner* «спосіб» - *manners* «поведінка - манери», *work* «праця, робота» - *works* «завод» та ін.

3) Випадки наявності двох форм множини, які мають різне значення, наприклад: *brothers* «брати» (сини однієї матері) і *brethren* (члени однієї громади), *pennies* (монети по пені), *pence* (кількість пенні по вартості) і т.д.

4) Вживання деяких форм множини іменників у значенні однини (з дієсловом в однині), напр. *news* «новина», *gallows* «шибениця», *summons* «виклик», *wages* «зарплата», *goods* «товар», *works* «завод»; деякі назви наук, хвороб, ігор: *linguistics, physics, mathematics, measles, billiards* та ін..

Відсутність таких явищ в українській мові свідчить про те, що в ній форми однини й множини протиставлені чіткіше, виразніше, категорія числа в іменниках виражена більш послідовно [11, с.38-39].

Деякі збірні іменники української мови мають співвідносні форми однини і множини, наприклад: *селянин - селяни - селянство, дитина - діти-дітворя*. Це уможлиблює переклад англійських збірних іменників українськими злічуваними субстантивами у формі множини та переклад англійських іменників у формі множини українськими збірними субстантивами наприклад: «*Wehavealoyalpeasantry*» (Green, Comedians, 166) – «*Селянинас підтримують*» (Грін, Ком., 139);

Як відомо, мови різняться між собою не тільки у системно-мовному, а й у мовленнєвому плані, у плані мовленнєвих традицій та особливостей вживання різних граматичних форм.

1.4.1. Поняття множинних іменників та існування категорії pluraliatantum в українській мові. Іменник – чи не найбільш досліджена частина мови. Це не дивно, бо з давніх-давен почали виділяти два класи слів – ім'я та дієслово. Ядро першого, склали іменники, бо інші частини мови сформувалися пізніше, а деякі, як/от прикметники, числівники, розвинулися з іменників. Та незважаючи на тривалу історію дослідження іменників, досі є питання, на які мовознавча наука ще не дала остаточної відповіді. До них, зокрема, належить і природа лінгвістичної категорії числа іменників, яку й сьогодні трактують по-різному.

Вирішення цієї проблеми має велике теоретичне значення, оскільки поряд із родом і відмінком число є однією з головних категорій іменника. Граматичне оформлення слів тісно пов'язане з їх семантикою, що виявляється в неоднорідності іменників щодо здатності утворювати повну числову парадигму.

Форми числа властиві й для прикметників, займенників, числівників, дієслів. Тому з'ясування сутності іменникової категорії числа сприятиме вивченню категорій роду й відмінка, природи конкретних, абстрактних,

збірних та речовинних назв, допоможе зрозуміти специфіку категорії числа в інших частинах мови.

Категорією числа вчені цікавилися здавна. Сам термін *числоз'*явився у слов'янському мовознавстві у XVI - XVII ст. Назви *однина*, *множина*, *двоїна* походять із сербської мови. В українській науці їх уперше вжили С. Смаль-Стоцький і Ф. Гартнер (щоправда, замість терміна – *двоїна* вони використовували слово *двійня*). Сучасні назви числових форм остаточно закріпилися після появи проекту нового українського правопису 1926 р. Протягом XVII - XIX ст. мовознавці, в основному, досліджували етимологію та функціонування числових форм, розробляли граматичну термінологію. Активне вивчення природи категорії числа іменників почалося у XX ст. Проте в науковій літературі досі нема єдиного розуміння цього явища. У сучасному мовознавстві можна виділити два основні підходи до числа, згідно з якими цю категорію розглядають як лексико-граматичну або граматичну.

Трактування числа як лексико-граматичної категорії підтримує І.К. Кучеренко. Проте співвідносні форми однини і множини він розглядає як різні іменники, «слова зі своїми власними, хоча і спорідненими, реальними значеннями». Свою позицію вчений обґрунтовує тим, що «кожне існуюче в дійсності – річ, явище – може мати один лише числовий вияв... Коли ж ми говоримо про вияв множинний, то останній можливий теж один, але його може мати не предмет як такий, а тільки якийсь (хоча б точно і не визначений) усвідомлюваний загал предметів, складений з кількох (в деякому разі більше одного) одиниць, тобто окремих предметів типу *v* названих у лексичному значенні іменника». Такий погляд викликає багато запитань як теоретичного (що таке граматична форма, слова, як розглядати *стіні* *стопи* под. – як синоніми, омоніми, різні значення багатозначного слова, тощо), так і практичного змісту (як у такому випадку слід укладати словники). І. Г. Матвіяс слушно зауважує: «Не дозволяють роз'єднувати числові форми іменника й синтаксичні зв'язки між словами, на що виразно

вказують хоч би такі конструкції: «Це *столи*, *один* з яких слід забрати»; «Це *карти*, *одну* з яких слід забрати»; «Це *весла*, *одне* з яких слід забрати».

Якщо *столи*, *карти*, *весла* є словами *стіл*, *карта*, *весло* множині, то до чого ж стосуються в наведених реченнях слова *один*, *одну*, *одне* [19, с.13].

Зрештою, І. К. Кучеренко й сам визнає узагальнюючу сутність мови: «Значення слова звичайно зв'язане не з одним даним предметом, не з одним даним явищем, а з сукупністю ознак цілої категорії предметів чи цілої категорії явищ. Так, значення слова *книга* відображає ознаки книги взагалі, різних книг, подібно до того як значення слова *наука* відображає особливості у різних явищ, зв'язаних зі складним поняттям науки». Учений іде ще далі, стверджуючи, що і «власні назви не становлять тут якогось винятку: вони можуть уживатися як назви людей і при тому поза всякою конкретністю». Тож коли говоримо *п'ять столів*, маємо на увазі не множинний вияв одного стола, а п'ять предметів, які за їхніми ознаками можна назвати словом *стіл*. Тому важко погодитися з думкою про те., що різні числові форми є різними словами.

Як лексико-граматична категорія число іменників розглядається у «Сучасній українській літературній мові» за редакцією І. К. Білодіда. Там, зокрема, зазначено: «На відміну від інших частин мови (прикметників, числівників, прикметникових займенників, дієслів), у яких категорія числа є суто граматичною, бо служить тільки засобом синтаксичного зв'язку з іменниками (або особовими займенниками), іменники виражають граматичними формами числа предметність у кількісному визначенні; в іменниках ця категорія є самостійною, лексико-граматичною». На підтвердження цієї думки наведено приклади, де числові форми «виступають як спосіб граматичної диференціації різних значень слів» [4, с.155]. Наприклад, слово *атмосфера* позбавлене форми множини в усіх значеннях, крім одного – спеціального. У деяких розрядах іменників вираження кількісних відношень за допомогою форм числа взагалі не є домінуючим. Отже, при такому трактуванні категорії числа враховуються випадки, коли

немає повної відповідності між граматичним числом та кількісними виявами відображеної ним дійсності, коли порушується семантичне співвідношення форм однини і множини іменника.

Чимало мовознавців вважає число іменників граматичною категорією. Такий погляд ґрунтується на тому, що більшість іменників утворює форми однини і множини, які відображають кількісні співвідношення предметів у позамовній дійсності [19, с.24, 21, с.24].

Однак це твердження справедливе не завжди. По-перше, тому що форма однини не обов'язково позначає тільки один предмет, а форма множини – кілька предметів. Наприклад, слово *окуляри* оформлене в множині, але позначає один предмет. Форми однини можуть узагальнювати багато однорідних предметів і набувати значення множини. Так буває тоді, коли кількісна (числова) визначеність названого іменником предмета чи поняття до уваги не береться: *Вовк живе в лісі. -Вовки живуть в лісі.* Є низка слів, які різними числовими формами позначають той самий предмет: *небо - небеса, присінок присінки* под.

Проаналізувавши два основні погляди на іменникову категорію числа, можна помітити, що жоден з них не охоплює всіх іменників. Учені, які вважають категорію числа лексико-граматичною, акцентують увагу на тих випадках, коли з числовими формами пов'язуються різні лексичні значення, що нерідко зумовлюють функціонування іменника лише в однині або у множині.

У плані вирішення цієї проблеми варто розглянути концепцію В. І. Дегтярьова. Він не заперечує, що кореляція форм однини і множини іменників виражає протиставлення одиничності й множинності. «У цьому значенні полягають логічний смисл і реальний зміст категорії числа, які виявляють сутнісну властивість мови як системи категорій відображення дійсності» [10, с.7].

Учений визнає невідповідність числової форми іменника дійсному кількісному вияву названого ним предмета і говорить також про інші

значення опозицій числовий форм - цілісність / розчленованість, означеність / неозначеність, конкретизованість / узагальненість. При цьому В.І. Дегтярьов звертає увагу на те, що мовна категорія числа, як і всяка інша граматична категорія, отримала й інші, власне конструкційні функції, які характеризують мову як системно-структурну побудову [10, с.7].

Дослідник підкреслює: хоч своїм походженням граматичні категорії тісно пов'язані з дійсністю, але вони не копіюють змісту й структури мисленнєвих категорій [10, с.28]. «Граматичне значення підлягає узагальненню, абстрагуванню й формалізації у строгій відповідності до принципів і закономірностей системних відношень у мовній структурі» [10, с. 43]. Унаслідок цього виникає розбіжність між граматичним значенням і мисленнєвою ідеєю, генетично з ним пов'язаною. Ця неузгодженість полягає в тому, що граматична категорія * набуває універсального характеру й обов'язковості.

На думку В. І. Дегтярьова, саме граматичні категорії, які охоплюють усі слова тієї чи іншої частини мови, а не узагальнене лексичне значення слів формують частиномовне значення. Дійсно, слова *біг*, *швидкість*, *ясність*, *білизна* предметів не позначають, а за семантикою збігаються з дієсловами *бігати* й прикметниками *швидкий*, *ясний*, *білий*. Проте їх зараховують до іменників, і підставою для цього, як уважає вчений, є їхнє граматичне оформлення, яке реалізує предметність як категоріальне значення іменника [10, с.36-37].

В. І.Дегтярьов зауважує, що з погляду дійсності граматична форма може бути пустою чи алогічною, проте в системі мови кожна форма має функціональне значення, а отже, й зміст. На відміну від інших мовознавців, які сутність категорії числа іменника вбачають або у відображенні кількісних відношень, або у розрізненні значень, дослідник ураховує ще функцію морфологічного оформлення слова й узгодження слів у реченні [10, с.275].

Форми однини і множини можуть виражати й інші значення. «Одиничність і множинність не є семантичними інваріантами або загальними значеннями форм однини і множини, а отже, не тотожні реальним поняттям одиницності та множинності» [10, с.275]. Що ж до закріпленості за числовими формами певних лексичних значень, то, як зауважує І.Г. Матвіяса, числові форми іменника граматичне значення мають завжди, а з лексичним значенням вони пов'язані не завжди [19, с.52].

1.4.2. Категорія відмінка іменника. Відмінок – це форма іменника, що виражає зв'язок цього іменника з іншими словами в реченні. На відміну від категорії числа іменників, категорія відмінка на сьогоднішній день в англійській мові знаходиться під спірним питанням. Деякі граматисти віднайшли в англійській мові всього 2 відмінка (О. Джесперсен, В. Ярцева, Б.Роговська, Б.Хаймович), інші, наприклад взагалі – 4 відмінка (П. Курше, М. Дойчбаін). Ще кілька граматистів схиляються до такої думки, що в англійській мові може бути 5, 6 і більше відмінків (Дж. Несфілд, Ф.Зонненшайн). Наприклад, російська граматистка Г.Н. Воронцова не розрізняє жодного відмінка в англійській мові. Р. Квірк та С. Грінбаум ведуть мову про наявність загального відмінка (не має спеціальних відмінкових закінчень) та присвійного відмінка (-сродовий відмінок та -*of*родовий відмінок) [17, с.448].

Іменник у загальному відмінку з прийменником *to* або *for* може відповідати українському відмінку. 1) «He went *to* the store *to* buy a pearl necklace» (F.ScottFitzgerald – TheGreatGatsby, p.184) - «Він пішов до магазину, щоб купити намисто» (Фицджеральд, Великий Гэтсби, с.138). 2) «Let us learn *to* show our friendship *for* a man when he is alive...» (Fitzgerald, TheGreatGatsby, p.177) – «Важно быть человеку другом, пока он жив ...» (Фицджеральд, Великий Гэтсби, с.133). 3) «Here reached *for* my shoulder again» (RaymondChandler, FarawellmyLovely, p.65) – «Він знову протугнув руку на моє плече» (Реймонд Чандлер, Прощай моя красotka, с.57).

Сполучення іменника в загальному відмінку з прийменником - *of* здебільшого відповідає українському родовому відмінку 1) «*Shewastheyoungestofthetwodaughters*» (Austen, Emma, p.4) - «Вона була наймолодшою з двох дочок» (Джейн Остін, Емма, с.2). 2) «*Emmasparednoexertionstomaintainthishappierflowofideas*» (Austen, Emma, p.26) – «Эмма не желала усилий, стараясь удерживать ход его мыслей» (Дж. Остин, Эмма, с.20).

3) «*Pippinwokedtothesoundsofvoices*» (Tolkien, ReturnoftheKing, p.15) - «Пина разбудили голоса» (Толкиен, Возвращение Короля, с.9).

Іменник у присвійному відмінку, як правило, стоїть перед іменником і є означенням до нього. На українську мову він передається родовим відмінком іменника або присвійним прикметником «*Gatsby'shousewasstillempywhenIleft*»(Fitzgerald, TheGreatGatsby, p.179) – «Вилла Гетсби еще пустовала, когда я уехал» (Фицджеральд, Великий Гэтсби, с.152). У присвійному відмінку вживаються в основному іменники, що означають назви істот: *my friend'smum* - *мати мого друга*, *thehawk'snest* - *гніздояструба*. Крім назв істот у присвійному відмінку вживаються:

а) іменники, що означають час і відстань:

lastweek'ssalary - *зарплата за минулий тиждень*; *atamile'sdistance* - *на відстані в одну милю*;

б) назви країн, міст, а також слова *country* – *країна*, *town*, *city* – *місто*, *world* *світ*, *ocean* - *океан*, *river* – *річка*, *theriver'sbanks* – *береги річки*;**в) назви планет:** *thesun'srays* - *промені сонця*, *themoon'ssurface* - *поверхня місяця*;

г) збірні іменники, типу *government* - *уряд*, *party* - *партія*, *army* *армія*, *society* – *суспільство*, *товариство*, *thegovernment'sproposals* – *пропозиції уряду*.

Закінчення *-s* може стосуватися також цілих словосполучень: *Ann andKate'sroom* – *кімната Ані та Кати*, *ForeignMinisterofPoland'sspeech* *промова міністра закордонних справ Польщі*[3, с.130].

В українських іменниках існує 6 або 7 протилежностей форми однини і множини в називному, родовому, давальному, знахідному, орудному та місцевому відмінку: *хмара, хмари, хмарі, хмару, хмарою, (на) хмарі, хмаро* (1-ша відміна); *степи, степів, степам, степи, степами, (у) степах, степи* (2 га відміна) [17, с.207].

1.4.3. Категорія роду іменника. Граматичний рід в іменника в англійській мові взагалі відсутній. В українській, російській, німецькій та інших мовах існує 3 граматичних роди чоловічий, жіночий і середній. В італійській, іспанській, французькій, японській і турецькій мовах – 2 роди (чоловічий, жіночий), а от в мові Банту, як відмічає Е.Сапір, існує більше, ніж 42 роди, які утворюються за допомогою різноманітних флексій. Морфологічна категорія роду в українській мові утворюється за допомогою флексій у вигляді функції додатка/означення або за допомогою особової форми дієслова, що сполучається з іменником. До прикладу:

ч.р.	ж.р.	с.р.
каштан цвів	яблуня цвіла	жито цвіло
життя проходило	лисиця ходила	сонечко пригрівало
хлопець сміявся	дівчина сміялася	життя сміялося

В англійській мові таке відмінювання є не доречним і це видно з прикладу:

the actors plays	the actress plays	the child plays
the actor is	the actress is	the child is
the actor was seen	the actress was seen	the child was seen

Морфологічна категорія роду і статі функції додатка в українській мові утворюється наступними шляхами:

- а) за допомогою наявних флексій називного відмінка (*книжка, село, яйце, батько*);
- б) нульового закінчення (*дуб, час, ніч, річ*);
- в) тільки суфікси або кореневий суфікс + закінчення (*робітник, вівчар, стрілець, орач*);

г) шляхом визначення(видозмінення) слова: *наше київське метро, ця молода леді/дама, пані.*

Оскільки доведено, що в англійській мові категорія роду іменника відсутня, це означає, що іменник може вживатися разом із займенником, при цьому вказуючи на стать:

boy -friend - girl -friend, manservant – maidservant, jack -ass – jenny -ass, billygoat – nannugoat, maleelephant – femalegoat, cock-sparrow – hen-sparrow.

На відміну від англійської мови в українській та решти мов усі живі предмети вживаються з особовим займенником *it*:

The tree and its leaves, the desire and its realization, the stone and its age, the tulip and its colour.

В українській мові, навпаки, кожен іменник незалежно, від того істотності чи неістотності, належить до концертного роду. Наприклад, *stone* (камінь), так само, як і *thewolf* чи *thebull* чоловічого роду (he він), *thecarbonicacid*, *thestar*, *theriver* чи *thecow* жіночого роду [17, с.206-207].

Англійські іменники істоти та неістоти можуть належати до різного роду (іноді навіть до «непередбачуваного» роду). В розмовній англійській мові усі сильні та розлючені звірі, птахи та природні або небесні явища, зазвичай відносяться до чоловічого роду (*wolf*– вовк, *dog*– собака, *buffalo*– буйвіл, *tiger*– тигр, *lion*– лев, *elephant*– слон, *eagle*– орел). Усі слабкі, боязкі або хитрі тварини та птахи відносяться до жіночого роду (*cat*– кіт, *fox*– лисиця, *hear*– заєць, *nightingale*– соловей або *tomtit*– синиця).

Назви суден (човнів, кораблів, пароплавів) чи транспортних засобів (екіпажів, авто, карет) завжди асоціюється з жіночим родом. До прикладу, *сонце*, яке являється сильним і могутнім природним явищем має чоловічий рід, тоді як *місяць*, *рай* і *земля* асоціюється з жіночим родом. Назви країн, переважно жіночого роду: (Україна, США, Франція, Італія, Росія, Індія, Пакистан, Узбекистан, Аргентина, Філіппіни, Китай). Витончені, абстрактні поняття, як *love*–любов та *peace* – мир–ж.р., тоді як жахливі та небезпечні поняття, як *war*– війна або *death*– смерть– ч.р [17, с.210].

1.5. Словоскладання у сучасній англійській мові

Продуктивним способом словотвору як української, так і англійської мов є складання. Словоскладання – один із найважливіших засобів збагачення мови. Воно є одним із найдавніших способів словотвору, що зберіг в англійській мові продуктивність і на сучасному етапі його розвитку. Завдяки йому, мова поповнює свій словниковий склад й удосконалює свій устрій. Чимало вчених здійснювали спроби опису складних слів. Розвиток словоскладання простежується в напрямі збільшення діапазону реалізації його можливостей за рахунок розширення рамок нормативності та стандартності. Зростає роль комплексних способів породження інновацій, що свідчить про ускладнення когнітивних та ономазіологічних процесів (Ю. А. Зацний). В останні десятиріччя нові завдання та проблеми, а також шляхи їх вирішення привнесла когнітивна наука (В. В. Петров, В. І. Герасимов, В. З. Дем'янков, R. W. Langacker та ін.), під впливом якої особливо інтенсивно проходить становлення нової парадигми знань у розвитку словотворення (О. С. Кубрякова, М. М. Полюжин М. Н. Башкуєва, Н. В. Квартич та ін.).

«Складання – це спосіб творення складних слів поєднанням двох або більше основ чи цілих слів або їх скорочень». Унаслідок складання утворюються складні слова (або композити). «Складні слова – це такі лексичні одиниці, що складаються з двох і більше основ і вживаються як незалежні форми»[3]. До типів складання відносять основоскладання, словоскладання та аббревіацію. Щодо кореляції термінів словоскладання і основоскладання, слід зазначити, що тільки термін словоскладання вживається на позначення обох явищ, проте деякі мовознавці розділяють ці поняття. Підхід залежить, перш за все, від матеріалу, на якому досліджується словотвір.

Традиційно виділяються три типи словоскладання: **нейтральний, морфологічний і синтаксичний**. В нейтральному словоскладанні процес

приєднання основ здійснюється без будь-якого елемента, інколи лише через дефіс. В деяких випадках одна із основ – скорочена. Проаналізувавши складні слова досліджувального матеріалу, можемо стверджувати, що особливо це іменники і прикметники, які характеризувались нейтральним типом словоскладання: *amalgamate, answerphone, backdate, backhander, checklist, headquarters, a quasi-contract, short-term, tax-free, overseas, forcemajeure, taxpayer, highlight, framework, safeguarding*.

За морфологічним типом нове слово будується за допомогою двох основ і голосної або приголосної між ними. Такий тип не характеризується продуктивністю, хоча можна зустріти багато випадків використання даного типу словоскладення: *spokesman, salesman, salesmanship, tradesman, tradespersion*.

Слова синтаксичного типу словоскладення утворюються із сегментів мовлення і можуть містити артиклі, прийменники, прислівники. Такі “синтаксичні” складні слова зберігають у своїй структурі ознаки синтагматичних відносин. Синтаксичний тип словотворення є типовим для англійської мови і широко представлений саме в іменниках і прикметниках: *above-the line – (adj), across-the board – (adj), work-to- rule (n), as-needed (adj), out-of-pocket (adj)*.

З точки зору семантичних відношень між елементами складного слова можна виділити складні слова зпідрядним зв’язком компонентів, в яких один елемент є головним, а інший стоїть у функції додатку, означення, або обставини: *tax-payer, framework, short-term, tax-free, counterparts*.

Деякі слова є прикладом новоутворень, значення яких є сумою значень складових елементів. При утворення таких нових лексичних одиниць не відбулося семантичного зсуву її складових частин: *short-term – короткостроковий, tax-free – вільний від сплати податків, as-needed – як потрібний, overseas – заморський, закордонний, checklist – список найменувань, які слід перевірити*.

Складні слова можуть бути екзоцентричними та ендоецентричними, в залежності від того, чи може загальне значення складного слова ідентифікується з одним із його компонентів. Якщо значення складного слова ідентифікується з одним із його компонентів, таке слово називається ендоецентричне, якщо ні – екзоцентричним, тому до ендоецентричних віднесемо такі слова: *short term, tax-free, as-needed, salesman, overseas, checklist* і, відповідно, до екзоцентричних: *counterpart, highlight, a quasi-contrace, windfall*.

Характерною особливістю англійської є постійна тенденція до скорочення семантичного образу, створення коротких семантичних форм для передачі складного образу. Велику роль у цьому процесі відіграє основокладання як один із найпродуктивніших способів словотвору.

Висновки до Розділу 1

У процесі дослідження були порівняні особливості перекладу англійських фразових дієслів українськими афіксальними дієсловами, представила визначення фразових та афіксальних дієслів, їхні риси, особливості та значення; визначила та описала особливості перекладу дієслів даного типу, порівняла їхній переклад на основі ізоморфності деяких українських префіксів та англійських постпозитивів, зокрема таких як *down – з-, in – в-*.

На основі проведеного дослідження та порівняння, можна зробити висновок, що і фразові, і афіксальні дієслова допомагають виразити думки чіткіше та влучніше, ніж звичайні дієслова та передати ті аспекти значень, які не в змозі передати просте дієслово. Вони необхідні для вільного спілкування та правильного розуміння.

Фразові і префіксальні дієслова, які мають подібну структурну і змістову організацію, є інструментами передачі прямої просторової семантики, здатної трансформуватися в інші, переосмислені, не просторові

сенси. Семантичний ізоморфізм розглянутих одиниць проявляється насамперед у системі їхніх прямих, конкретно-просторових значень, які демонструють чітку кореляцію просторової семантики постпозитива і префікса і близьких їм за змістом конкретних дієслівних значень переміщення, знаходження або фізичного впливу на предмет. Більше того, розвиток вторинної, переосмисленої семантики таких одиниць відбувається більшою мірою від уже наявних конкретно-просторових значень.

Проте відмінності в структурній організації мов, що зіставляються, різна природа і категоріальний статус постпозитива і префікса у складі проаналізованих фразових і префіксальних дієслів призводять до того, що подібні на перший погляд одиниці виявляють аломорфні риси, коли йдеться про конкретні механізми розвитку значень та особливості актуалізації цих одиниць у тексті.

Аломорфність даного виду словосполучень зумовлена тим, що фразове дієслово є мовним феноменом суто англійської мови, і тому є складними у вивченні та розумінні для іншомовних користувачів. Коректне вживання фразових дієслів робить мовлення природнішим, а правильне розуміння фразових дієслів та відтворення їх мовою перекладу є ознакою високого рівня опанування іноземною мовою, тож їхній переклад потребує високої компетентності, досвіду та фантазії перекладача, адже англійські постпозитиви не завжди мають українські префікси-аналоги.

В обох мовах іменники мають два числа: однину і множину. В англійській мові спосіб утворення множини досить простий: у ній є лише одне закінчення *-(e)s*, яке додається до основи іменника. Винятки, з цього правила нечисленні. На противагу цьому в українській мові утворення форм множини відбувається значно складніше. Кожна відміна іменників має в множині інші закінчення.

Категорія відмінка в англійській мові знаходиться під спірним питанням. Адже, різні граматисти мають різні погляди з приводу відмінка. Одні вважають, що відмінків в англійській мові два, інші три, а деякі взагалі

– відсутність відмінка. У порівнянні відмінка в англійській мові з українською, то українська мова має аж 7 відмінків.

Щодо категорії роду, то ця категорія в українській мові представлена ширше і чіткіше, ніж в англійській мові: показники роду в українській мові присутні у флективних закінченнях іменників та узгоджених з ними словах (прикметниках, формах минулого часу дієслів). В англійській мові в віршованих прозах, художніх творах казках можна розрізнити істот або неістот за категорією роду, а так такого, як загального поняття про рід – немає. Але морфологічна категорія роду є суто класифіційною категорією, тому що основний різновид семантико – граматичним змістом виражений формами того самого слова.

Розбіжності у формах числа англійських та українських іменників при перекладі можуть бути зумовлені різною семантичною структурою субстантивів обох мов, а саме – наявністю певних сем (найменших одиниць мовного плану змісту, що відображають різні властивості предметів чи явищ дійсності) у структурі українського іменника і їх відсутністю у англійського субстантиву. Принцип дії різновиду категорії числа з семантико граматичним змістом ґрунтується на паралельній синтаксико – морфологічній деривації. Ця деривація виявляється в утворенні форм однини і множини від вихідних сполук іменників із кількісними предикатами.

Основоскладання – це один із найпродуктивніших способів словотвору у сучасній англійській мові.

РОЗДІЛ 2. РЕАЛІЗАЦІЯ ПРОДУКТИВНИХ СПОСОБІВ СЛОВОТВОРЕННЯ В АНГЛО-УКРАЇНСЬКОМУ ПЕРЕКЛАДІ

2.1. Ізоморфні та аломорфні риси у морфології прикметників

За морфологічною будовою прикметники в українській мові діляться на дві групи: повні (членні) – це прикметники із флексіями, напр. певний, повний, і короткі (нечленні) – без флексії, напр., годен, певен, повен тощо.

Більшість прикметників в українській мові – повні. Вони мають у непрямих відмінках закінчення, які походять від від колишніх енклітичних займенників (-ого, -ому і т.ін.).

В англійській мові прикметники не мають ніяких закінчень і складаються із «чистої» основи, отже, за своєю будовою вони ніби нагадують українські короткі прикметники. Проте втрата флексії зовсім не позначилася на їх граматичних властивостях. Позбавлені будь-яких морфологічних засобів вираження синтаксичних відношень, вони продовжують з неменшою легкістю виконувати обидві характерні для цієї частини мови синтаксичні функції – функцію означення і функцію іменної частини складеного присудка. Українські ж короткі прикметники, втративши флексію, втратили й частину своїх можливостей вживання.

Спробуємо проаналізувати випадки словотвору прикметників у порівнюваних мовах.

Нами проаналізовано використання односкладових та багатоскладових прикметників у збірці оповідань Редьярда Кіплінга «Казки просто так» у перекладах І. Сав'юк та В. Чернишенка з точки зору ізоморфності й аломорфності та функціонування категорій прикметника.

1) *«The Dog was **wild**, and the Horse was **wild**, and the Cow was **wild**, and the Sheep was **wild**, and the Pig was **wild as wild as wild** could be and they walked in the Wet **Wild** Woods by their **wild** lones»*[97, с. 179].

В оригіналі уривку неодноразово використовується простий якісний прикметник *wild* в звичайному ступені порівняння, який виконує функції означення та предикативного додатку після дієслова-зв'язки.

«*I собака був **дикий** і кінь, і корова, і вівця. Всі вони були надзвичайно **дикими**. Вони мешкали в **дикому**, лісі, уникаючи один одного*» [98]

При перекладі англійські якісні односкладові прикметники було передано відповідними якісними прикметниками, які в обох мовах мають звичайний ступінь порівняння і виконують функції предикативу та означення.

На відміну від англійського варіанту, аломорфність полягає в тому, що в українських прикметниках реалізується категорія роду, числа, відмінка та присутня форма за флексією: *дикий* – рід – чоловічий, число – одинна, відмінок – називний, синтаксична функція – іменна частина складеного присудка, форма за флексією – повна; *дикому* – число – одинна, відмінок – давальний, синтаксична функція – узгоджене означення, форма за флексією – повна.

2) «*But **the wildest** of all the wild animals was the Cat*» [97, с. 180]

Простий якісний прикметник *the wildest* має найвищий ступінь порівняння та виконує функцію предикативу, в той час як прикметник *wild* має звичайний ступінь порівняння та виступає в ролі означення.

«*Але **найдикиший** з усіх диких тварин був кіт*»[98]

В українському прикметнику *найдикиший* наявні два типи афіксації, в той час як в англійському лише суфіксальний. На українську мову прикметник передано якісним, повним, із простою формою найвищого ступеня порівняння прикметником чоловічого роду та називного відмінку, який також виконує функцію іменної частини складеного присудка. В уривку також наявний прикметник *wild*, який виконує функцію узгодженого означення.

3) «*O my Friends and O my Enemies, why have the Man and the Woman made that **great** light in that **great** Cave, and what harm will it do us?*»[97, с. 181]

Простий якісний прикметник *great* в обох випадках має звичайний ступінь порівняння та виконує функцію означення.

«О мої друзі і мої вороги, навіщо чоловік та жінка запалили те величне світло у великій печері і чи не зашкодить це нам?»[98]

При перекладі прикметник *great* було передано двома відповідниками, які відображають мову оригіналу і в обох порівнюваних мовах є якісними зі звичайним ступенем порівняння та виконують функцію узгодженого означення. Аломорфні риси вказаних прикметників полягають у наявності роду, числа відмінка та форми за флексією. Крім того, прикметник *величне* походить від іменника, в той час як англійський прикметник *great* є простим.

Отже, прикметник *great* в обох порівнюваних мовах є якісним зі звичайним ступенем порівняння та виконує функцію означення.

4) «*This is a very wise Woman, but she is not so wise as I am.*»[97, с. 184]

В оригіналі уривку двічі використовується простий якісний прикметник *wild* в звичайному ступені порівняння, який виконує функції означення.

«Це дуже **розумна** жінка, але не **розумніша** за мене.»[98]

При перекладі з англійської один і той самий прикметник *wise* перекладено в одному випадку, як якісний зі звичайним ступенем порівняння, а в другому, як якісний з вищим ступенем порівняння. В обох випадках прикметники виконують функцію узгодженого означення.

5) «*And the Cat rubbed against its fat knees and tickled it under its fat chin with his tail.*»[97, с. 181]

В реченні двічі використовується простий якісний прикметник *fat*, який виконує атрибутивну функцію.

«А кіт потерся об товсті дитячі колінця, полоскотав хвостом підборіддя»[98]

Оскільки в англійській мові не наявні присвійні прикметники, перекладач, відповідно до контексту, застосував граматичну трансформацію додавання – присвійний прикметник *дитячі* замінює англійський займенник

its. Крім того, при перекладі англійський прикметник *fat* вилучається в другій частині речення. Отже, при перекладі з англійської мови на українську та навпаки перед перекладачами постає завдання грамотно відтворити присвійні прикметники відповідно до лексико-граматичних норм.

6) «*After a long time-things lived for ever so long in those days-they learned to avoid anything that looked like a Leopard or an Ethiopian; and bit by bit-the Giraffe began it, because his legs were **the longest**-they went away from the High Veldt*» [97, с. 55]

В оригіналі уривку використовується простий якісний прикметник *thelongest*, який має найвищий ступінь порівняння, утворений синтетичним способом та виступає в реченні у ролі предикативу.

«*Отак сплигло багато часу – а кожне тоді жило дуже довго – і звірі навчилися втікати від. усього, що скидалося на Леопарда чи Ефіона. І мало-помалу – почалось це з Жирафи, бо в неї **найдовші** ноги – вони покинули Високий Степ*» [98]

При перекладі англійський якісний односкладовий прикметник було передано відповідним якісним прикметником, який в обох мовах має найвищий ступінь порівняння. На відміну від англійського, український прикметник *найдовші* виконує функцію означення та утворений за допомогою простої форми найвищого ступеня порівняння, шляхом додавання префікса –**най**.

7) «*Then the Cat put out his **paddy** paw and patted the Baby on the cheek, and it cooed*» [98, с. 186]

Простий якісний прикметник *paddy* має звичайний ступінь порівняння й виконує функцію означення.

«*Тут кіт виліз із своєї схованки, грайливо доторкнувся своєю **м'якою** лапою, замуркотів...*» [97]

На українську мову прикметник передано якісним, повним, із простою формою найвищого ступеня порівняння прикметником жіночого роду та називного відмінку, який виконує функцію узгодженого означення.

Отже, прикметник *paddy* в обох порівнюваних мовах є якісним зі звичайним ступенем порівняння та виконує функцію означення.

8) «*The Woman was very **angry**, and shut her lips tight and took up her spinning-wheel and began to spin*» [97, с. 186]

В оригіналі використовується простий якісний прикметник *angry* в звичайному ступені порівняння, який виконує предикативну функцію.

«Жінка дуже розсердилася і міцно стиснувши губи, взяла веретено і почала прядти»[98].

Для того, що б правильно донести ідею автора та грамотно передати зміст, перекладач застосував граматичну трансформацію заміну частини мови. Отже, при перекладі прикметник *angry* було замінено дієсловом.

9) «*If I have my place in the Cave by the fire and my **warm white** milk three times a day I do not care what the Man or the Dog can do*» [97, с. 183]

Прості якісні прикметники *warm* та *white* мають звичайний ступінь порівняння та виконують атрибутивну функцію в реченні.

«Я маю місце біля багаття, **тепле** молоко тричі на день і мене не хвилюють думки ні чоловіка, ні собаки» [98].

Прикметник *тепле* в обох порівнюваних мовах є якісним зі звичайним ступенем порівняння та виконує функцію означення. При перекладі також було вилучено прикметник *white*.

10) «*He is fond of things that are **soft and tickle**, said the Bat*»[97, с. 184]

В реченні використовуються прості якісні прикметники, які мають звичайний ступінь порівняння та виконують предикативну функцію.

«Йому подобаються **м'які, пухнасті** речі» [98].

На українську мову прикметники передано якісними із звичайним ступенем порівняння прикметниками, які, на відміну від англійського варіанту, виступають в ролі означення.

При перекладі з англійської мови прикметники, як і в мові оригіналу є якісними зі звичайним ступенем порівняння, однак, на відміну від англійського варіанту, виступають в ролі означення.

11) «*I am the Cat who walks by himself, and all places are alike to me.*» [97, с. 179]

Відносний прикметник *alike* виконує предикативну функцію в реченні.

«Я – кіт, котрий гуляє сам по собі і ніде на довго не затримуючись» [98].

При перекладі англійський відносний прикметник *alike* вилучається. Таким чином, в українському реченні перекладач застосував лексичну трансформацію – смисловий розвиток, оскільки було важко підібрати влучний еквівалент, який міг би грамотно передати ідею автора.

12) «*And when the Man and the Horse and the Dog came home from hunting and asked the same questions same as before*» [97, с. 187].

В реченні двічі використовується простий відносний прикметник *same*, який виконує атрибутивну функцію.

«А коли чоловік з конем та собакою повернулись з ловів і запитав, те ж саме що й минулого разу» [98].

При перекладі англійський прикметник *same* було замінено на українські частку та займенник, оскільки в українській мові відсутній влучний еквівалент до вказаного прикметника.

13) «*Wild Dog lifted up his wild nose and smelled the smell of roast mutton, and said...*» [97, с. 184].

В реченні використовується простий відносний прикметник *roast*, який виступає в ролі означення.

«Дикий пес понюхав повітря своїм диким носом, учуяв пахощі смаженого м'яса і сказав...» [98].

При перекладі англійський прикметник *roast* зберігає свої ознаки і в обох порівнюваних мовах є відносним та виконує функцію означення.

14) «*Next night the Woman cut greatgreen armfuls of fresh grass from the water-meadows, and dried it before the fire, so that it smelt like new-mown hay*» [97, с. 183].

В реченні використовуються прості якісні прикметники *great green* та *fresh*, які виконують атрибутивну функцію.

«Того ж дня, жінка зрізала **великий** оберемок трави із заливних луків, висушила його, так щоб він пахнув, як свіжоскошене сіно» [98].

На українську мову прикметник *great* передано якісним відповідником, який також виступає в ролі означення. При передачі на українську мову прості якісні прикметники *great* та *green* вилучаються.

15) «*He asked his **tall** aunt, the Ostrich, why her tail-feathers grew just so, and his **tall** aunt the Ostrich spanked him with her **hard, hard** claw*» [97, с. 72].

В реченні неодноразово використовуються прості якісні прикметники *tall* та *hard*, які в усіх випадках виконують атрибутивну функцію.

«Питало Слоненя свою **довгоногу** тітку Страусиху, чому в неї пір'я росте саме на хвості, і **довгонога** тітка Страусиха біла його за це своїми **твердими, твердими** кігтями» [98].

Перекладач застосував лексичну трансформацію – конкретизацію, тому англійський односкладовий прикметник *tall* передано на українську мову складеним багатоскладовим прикметником *довгоногий*. Прикметник *hard* в обох порівнюваних мовах є якісним зі звичайним ступенем порівняння та виконує функцію означення.

2.1.2. Ізоморфні та аломорфні риси багатоскладових прикметників. Серед ступенів порівняння в обох мовах переважає звичайний ступінь порівняння, рідше зустрічається вищий і найвищий. Це підтверджується і на проведеному дослідженні.

1) «*NOT always was the Kangaroo as now we do behold him, but a **Different** Animal with four short legs. He was grey and he was **woolly**, and his pride was **inordinate***» [97, с. 89].

В оригіналі уривку використовуються такі похідні багатоскладові прикметники, як *different*, який виконує атрибутивну функцію в реченні та *woolly* та *inordinate*, які виступають в ролі предикативу. Усі вказані прикметники утворені афіксальним шляхом.

«Не завжди Кенгуру був таким, яким його ми бачимо тепер. Це було зовсім інше звірятко, на чотирьох **куценьких** ніжках, сіре, **пухнасте** й **пихате**» [98].

При перекладі англійський прикметник *different* було замінено на українські прислівник та займенник, оскільки в українській мові відсутній влучний еквівалент до вказаного прикметника.

При передачі на українську мову відносний прикметник *woolly*, передано відповідним прикметником *пухнасте*, а прикметник *inordinate*, утворений афіксальним способом, передано на українську мову якісним прикметником *пихате*.

Аломорфна риса англійського тексту полягає у афіксальному способі словотворення прикметників, в той час як в українському варіанті суфіксальним шляхом утворений лише відносний прикметник *куценьких*.

Відповідно, аломорфність в українському тексті виявляється у наявності в багатоскладовому прикметнику *куценьких* демінутивного суфікса **–еньк**, в той час як англійський простий якісний односкладовий прикметник *short* не має жодного експресивного забарвлення.

2) «*Wild Dog gnawed the bone, and it was **more delicious** than anything he had ever tasted*» [97, с. 183].

Простий якісний прикметник *more delicious* має вищий ступінь порівняння й утворений аналітичним способом за допомогою слова-морфеми *more*, а отже формує протиставлення порівняння у реченні. Крім того, прикметник виконує атрибутивну функцію в реченні.

«*Дикий пес згриз кістку, **смачнішого** він ніколи не їв*» [98].

В обох порівнюваних мовах вказаний прикметник є якісним із вищим ступенем порівняння та виконує функцію означення. Аломорфність полягає у способах словотворення описуваних прикметників – англійський прикметник утворений аналітичним способом, а український – синтетичним.

Таким чином, можемо зробити висновок, що в англійській мові частіше використовується аналітичний спосіб творення для порівняння багатоскладових прикметників, а в українській – синтетичний.

3) «*For this befell and behappened and became and was, O my **Best Beloved**, when the Tame animals were wild*» [97, с. 179].

Якісний прикметник *Best Beloved* складається із двох основ, а саме із комбінації прикметник+прикметник, і тому є складеним.

«*Давно це було, о **найшанованіші**, в часи, коли всі тварини були дикими*» [98].

Український якісний прикметник *найшанованіші* має найвищий ступінь порівняння, в той час в англійському варіанті задля посилення значення використано складання основ. Аломорфність вказаного прикладу полягає у тому, що український прикметник утворено із використанням простої форми найвищого ступеня порівняння шляхом додавання префікса **-най**.

4) «*Ah! said the Cat, listening. That is a very **foolish** Dog*» [97, с. 181].

Якісний похідний прикметник *foolish* має звичайний ступінь порівняння та виступає в ролі означення.

«*Так, - подумав кіт, - Але який **дурний** пес!*» [98].

При перекладі на українську мову якісний прикметник *дурний* зберігає свої властивості та в обох мовах в реченні виконує функцію означення.

5) «*I will be your servant for the sake of the **wonderful** grass*» [97, с. 183].

В реченні використовується якісний похідний прикметник *wonderful*, який має звичайний ступінь порівняння та виконує атрибутивну функцію.

«*Я буду вашим слугою заради цієї **прекрасної** трави*» [98].

При перекладі на українську мову якісний прикметник *прекрасної* зберігає свої властивості та в обох мовах в реченні виконує функцію означення. Ізоморфною рисою прикметників в обох порівнюваних мовах є утворення афіксальним способом.

6) «*You are very wise and very **beautiful**. You should not be cruel even to a Cat*» [97, с. 184].

Якісний похідний прикметник *beautiful* має звичайний ступінь порівняння та виконує атрибутивну функцію. Також в реченні наявний простий прикметник *wise*, який виступає в ролі означення та простий прикметник *cruel*, який виконує предикативну функцію.

«*Ти така мудра і така прекрасна не можеш бути такою жорстокою*» [98].

Багатоскладовий прикметник *прекрасна* передано на українську мову якісним прикметником звичайного ступеня порівняння, який на відміну від англійського варіанту, виступає в ролі частини складеного іменного присудка. Прикметники *wise* та *beautiful* в обох порівнюваних мовах є якісними зі звичайним ступенем порівняння та виконують предикативну функцію.

7)

«*The Giraffe and the Zebra and the Eland and the Koodoo and the Hartebeest lived there; and they were 'sclusively sandy-yellow-brownish allover*» [97, с. 55].

У вказаному реченні використовується складений відносний прикметник *sandy-yellow-brownish*, утворений шляхом складання основ, який має звичайний ступінь порівняння та виступає в ролі предикатива.

«*А ще жили там Жирафа, зебра, та кудлата антилопа Канна, та гвинторога антилопа Куду, та прудконога антилопа Ліра. І всі вони були винятково жовтувато-бурувато-ніщаної масті*» [98].

Прикметник *sandy-yellow-brownish* в обох порівнюваних мовах є відносним зі звичайним ступенем порівняння та виконує роль іменної частини складеного присудка. Перекладач, відповідно до контексту, застосував граматичну трансформацію, додавши багатоскладові прикметники *кудлата* та *гвинторога*.

8) «*...but the Leopard, he was the sandiest-yellowish-brownest of them all, and he matched the 'sclusively yellowish-greyish-brownish colour of the High Veldt to one hair*» [97, с. 55].

В оригіналі використовується непоширений приклад складеного прикметника *the sandiest-yellowish-brownest*, який має найвищий ступінь порівняння та виконує предикативну функцію в реченні. В реченні також використовується складений прикметник *yellowish-greyish-brownish*, який має звичайний ступінь порівняння та виступає в ролі означення. Крім того, кожен прикметник є похідним. Автор використав прийом складання основ прикметників, задля досягнення прагматичної функції.

«Але серед усіх них, як виняток серед винятків, **найжовтуватішо-найбуруватішо-найпідцанішим** був Леопард, і просто-таки винятково зливався з **жовтувато-сірувато-буруватим** Високим Степом, – така ото була в нього масть» [98].

Складений прикметник *найжовтуватішо-найбуруватішо-найпідцанішим* має найвищий ступінь порівняння та виконує предикативну функцію в реченні. В прикметнику наявні два типи афіксації, на відміну від англійського варіанту, де наявний лише суфіксальний. Як і в англійському варіанті, український прикметник *жовтувато-сірувато-буруватиме*, складеним зі звичайним ступенем порівняння та виступає в ролі означення.

9) «*They scuttled for days and days and days till they came to a great forest, 'clusively full of trees and bushes and **stripy, speckly, patchy-blatchy** shadows, and there they hid*» [97, с. 57].

Використані в реченні прикметники *stripy, speckly* та *patchy-blatchy* утворені за допомогою словотвірного суфікса *-ута* виконують атрибутивну функцію в реченні.

Вони тікали, тікали і нарешті прибігли до великого лісу, в якому було винятково багато дерев, та **плямисто-смугастих, та рябих і хвилястих** тіней, – отут вони й поховались [98].

Прикметники *плямисто-смугастих, рябих* та *хвилястих* в обох порівнюваних мовах виступають в ролі означення.

10) «*And the Ethiopians said, 'That is all very fine, but I wish to know whither the **aboriginal Fauna** has migrated*» [97, с. 58].

В реченні використаний відносний прикметник *aboriginal*, який виконує атрибутивну функцію.

«Тоді Ефіоп спитав Бабуїна:– Чи можеш ти сказати, де нині перебуває **корінна** фауна тутешніх місць?»[98].

В обох порівнюваних реченнях вказаний прикметник є відносним та виконує функцію означення.

11) «*Giraffe is about seventeen feet high, of a 'sclusively golden-yellow from head to heel*» [97, с. 58].

Складений прикметник *golden-yelow*, передає ознаку предмета безпосередньо і тому є якісним. В реченні вказаний прикметник виконує предикативну функцію.

«Жирафа на зріст ліктів сімнадцять і винятково **золотисто-рудувата** від голови до ратиць [98].

Прикметник *золотисто-рудувата* передано на українську мову також складеним, якісним прикметником, який виконує предикативну функцію.

12) «*Umm, said the Ethiopian, looking into the speckly-spickly shadows of the aboriginal Flora-forest*» [97, с. 59].

В реченні прикметник *speckly-spickly* виконує атрибутивну функцію.

«Гм! – сказав Ефіоп, вдивляючись у **плямисто-смугасті** тіні корінної лісової флори»[98].

Функції та ознаки прикметника у порівнюваних мовах збігаються.

13) «*In the High and Far-Off Times the Elephant, O Best Beloved, had no trunk. He had only a blackish, bulgy nose, as big as a boot*»[97, с. 76].

В оригіналі використані похідні якісні прикметники *blackishtabulgy*, утворені за допомогою словотвірних суфіксів **-ish** та **-y**, які виконують атрибутивну функцію в реченні.

«В далекі й давноминулі часи, моє серденько, Слон зовсім не мав хобота. У нього був лише **пухкенький** і **чорненький** ніс, завбільшки з добрий черевик.» [98].

В порівнюваних реченнях прикметники є якісним та виступає в ролі означення. Аломорфність українських прикметників полягає у наявності суфіксів демінутивності, які надають новоутвореним словам експресивних значень.

14) *He asked his **hairy** uncle, the Baboon, why melons tasted just so, and his **hairy** uncle, the Baboon, spanked him with his **hairy, hairy** paw*[97, с.75].

В реченні неодноразово використовується похідний відносний прикметник *hairy*, який виконує атрибутивну функцію.

*Питало воно свого **волохатого** дядька Павіана, чому дині солодкі на смак, і волохатий дядько Павіан давав йому ляпаса своєю **волохатою** лапою* [98].

Функції та ознаки прикметника у порівнюваних мовах збігаються.

15) *«Then Kolokolo Birdsaid, with a **mournful** cry, 'Goto the bank of the great grey-green, **greasy** Limpopo River, all set about with fever-trees, and find out.* [97, с. 76]

В оригіналі використовуються похідний якісний прикметник *mournful* та відносний прикметник *greasy*, які мають звичайний ступінь порівняння та виконують атрибутивну функцію.

*Тоді пташка Колоколо відповіла йому **сумним** голоском— Іди до берегів великої сіро-зеленої **мулкої** ріки Лімпопо, де ростуть хінні дерева,— там ти дізнаєшся!* [98].

В обох реченнях ознаки та функції прикметника збігаються. На відміну від українських, англійські прикметники утворені суфіксальним способом.

2.2. Афіксальні словотворчі моделі у перекладі різних частин мови

У деяких дослідженнях наголошується на «продуктивності або активності словотвірної моделі, причому активність і продуктивність може розумітися по-різному» [32]. Щодо цих понять, ми дотримуємося точки зору О.С. Кубрякової, яка вважає **продуктивною** таку модель, за якою

утворюється велика кількість слів; а активною називає модель, за якою утворюється багато нових одиниць [37, с. 21].

Згідно із завданнями дослідження, нас цікавить передусім продуктивність певного типу словотворення. Оскільки ми порівнюємо словотвірні особливості української та англійської мов, важливо, чи наявний певний тип словотвору в обох мовах та наскільки він продуктивний в кожній з двох мов. Особливу увагу ми звертаємо на можливі труднощі передачі певної моделі українською або англійською мовами відповідно.

Своєрідність словотвору певної мови пов'язана із особливостями будови слова. Якщо в мові переважає одноморфемна структура слова, то продуктивним буде безафіксальне словотворення, а якщо структура слів двоморфемна, то переважатимуть афіксальні способи [3, с. 207]. Оскільки в кінці середньоанглійського періоду в англійській мові відбулося зникнення флексій, слова стали переважно одноморфемними і втратили формальні ознаки приналежності до певної частини мови [3, с. 12]. Таким чином стало можливим безафіксальне словотворення, яке набуло значної активності. Отже, у сучасній англійській мові має, за цією закономірністю, переважати безафіксальне словотворення, а в українській мові – афіксальне. Насправді, безафіксальне словотворення більш поширене у сучасній англійській мові, ніж в українській, проте афіксальне словотворення у сучасній англійській мові також є продуктивним.

Афіксація загалом традиційно виступає одним з найпродуктивніших типів словотвору як у сучасній англійській, так і в українській мовах. «Афіксація є яскравим прикладом застосування аналогії як основи словотворення» [21, с. 157]. Афіксальний спосіб – це спосіб творення слів за допомогою словотвірних афіксів, до яких відносять суфікси, префікси, постфікси (в українській мові) а також напівафікси (*semi-affixes*), тобто суфіксоїди й префіксоїди. До афіксальних способів належать: *суфіксальний, префіксальний, напівафіксальний, постфіксальний, префіксально-суфіксальний* способи. Серед них найбільш продуктивний суфіксальний

спосіб, крім того, в обох мовах набуває активності напівафіксальний спосіб. В кінці ХХ століття в англійській мові почали функціонувати нові афікси, з'являються нові одиниці, що виконують функцію словотвірних.

2.2.1. Суфіксальний спосібтворення слів та їх переклад. За даними дослідження [49; 31], у сучасній англійській мові найбільш продуктивними є суфікси *-er*, *-ism*, *-ation*, *-ization*, *-ness*, *-ize*, *-ist*, *-ly* (наведено в порядку зменшення продуктивності). Відповідно найбільш продуктивними є наступні моделі:

1. *v+er*→*n* (*All along, I continued practicing and improving my abilities at the keyboard, but I had no desire to become a **performer***[95]. *Я не припиняв вправлятися і вдосконалювати гру на інструменті, хоч і не прагнув стати виконавцем*[94, с. 106]);

2. *adj+ly*→*adv* (*Mr. Dursley tried to act **normally***[95, с. 10]. *Містер Дурслі старався поводитися нормально* [94, с.9]);

3. *n+ist*→*n* (*And so my younger years were a torment of hours spent in the waiting rooms of **psychologists**, **psychiatrists** and **therapists*** [95]. *Ранні мої роки позначилися мукою багатогодинного очікування в приймальнях **психологів**, **психіатрів** і **терапевтів*** [94, с.102]);

4. *adj+ness*→*n* (*... a therapist my father had read about who would prompt me to talk my **willfulness** into submission* [95]. *... терапевту, про якого десь вчитав мій тато. Йому призначалося допомогти мені приборкати мій **потяг свавілля** ...* [94, с.104]);

5. *n+ize*→*v* (*The zoo director himself made Aunt Petunia a cup of strong, sweet tea while he **apologized** over and over again* [92, с.26]. *Директор зоопарку власноруч заварив для тітки Петунії чашку міцного солодкого чаю, раз по раз **перепрошуючи** її*[92, с. 32]).

Відзначаються також моделі *adj+ism*→*n* та *n+ation*→*n*. Проте, вони не представлені в проаналізованих художніх текстах.

Агентивний суфікс *-er* достатньо описаний в лінгвістичних дослідженнях. Слід лише зазначити, що «деякі слова з цим суфіксом не

мають відповідників в українській мові, а тому можуть бути перекладені лише описово» [21, с 31].

«Суфіксація – найпоширеніший спосіб українського словотвору. У формуванні іменників найбільш продуктивні суфікси *-ик, -ач, -ець, -актор, -к, ист/іст*»[44] (*...по радіо, яке батько слухав вечорами, припавши вухом, щільно втискаючись у **приймача**, що оглушливо харчав, часом прориваючись різким, небезпечно наростаючим металічним свистом ...* [87, с. 152]. *On the radio that father listened to every evening, squeezing earfirst into the **speaker** that sputtered with a deafening scrape and occasionally burst into a sharp, dangerously increasing metallic whistle*[93]). Відзначимо, що суфікс *-іст* продуктивний і в англійській, і в українській мовах (*а в міжчасі ринулася переглядати відеозапис учорашньої передачі – з дуже виграшною, під кожним оглядом, відзіторною **фінансисткою-економісткоюперчистої брюнетисто-іспанистої** вроди ...* [87, с. 138]. *In the meantime she rushed to review the tape of the previous day's broadcast – with an elegant financier/economist, winning in every way, with a **peppery dark Spanish** beauty ...* [93, с. 142]). «У формуванні прикметників високою продуктивністю в сучасній українській мові відзначаються суфікси *-н, -ов/-ев*»[44, с. 180] (*... твій зайчик, **шафа двометрова**, плівсь як сомнамбула й знай мимрив – та ні, та де, та нічо' вони йому не зроблять ...* [87, с.159].... *and your cutie-pie, **dumb jerk**, shuffling behind like a somnambulist, mumbling, 'It's okay, they won't do nothing to him'* [293]). «У творенні дієслів набуває активності власне український префікс *-ува й -ізува/изува*»[44, с. 196] (*... навмання, бо квитків не мали, регочучись на все горло, перекидаючись сніжками реплік, **штурмували** знадвору касу з тлумом таких, як самі ...* [87, с.158]. *Just a random attempt since nobody had tickets, laughing your heads off the whole while, quips flying back and forth like snowballs, you began **storming** the ticket office with a mob of similar revelers ...*[93]).

У сучасній українській мові, на відміну від англійської, поширені підсилювальні, зменшувальні (або димінутивні [21, с. 33]), пестливі суфікси

та суфікси згрублості (або загрубіло-збільшувани [21, с. 158]). Дослідники вживають також такі терміни як суфікси суб'єктивної оцінки [18, с.27], пестливо-зменшувальні [50, с. 122], зменшувально-пестливі [50,с. 128], зневажливі [18, с. 27], огментативні суфікси. Зменшувально-пестливі суфікси використовуються для інтимізації висловлювання й вираження суб'єктивно-модальної оцінки [21, с. 33]. Наприклад, зменшувальні суфікси *-ньк, -инк, -к-...* з її лиснючими сатиновими нарукавниками й змінним взуттям у спеціальній розжевій **торбинці** – також розжевими, як у **маленької** принцеси, справжніми **черевицками** на підборах ... [87, с. 41]....withherglisteningelbowsleeves, andthatsecondpairofshoesinaspecialpinkbag, realpumps, delicateandalsopink, likealittleprincess's, withheels ... [93]. У цьому випадку значення суфіксів не передається в перекладі. Звичайно ж, це не вона, і ця не таке вже й **дівчицько**, як видавалося в профіль ...[87, с.:38].... of course it's not her, and neither is this one as **young** as she looked in profile ...[93]. Емоційне забарвлення суфіксу *-ицьк-* не передається англійськими еквівалентами, воно відтворюється за допомогою стилістично нейтрального прикметника *young*. Українським зменшувальним суфіксамчастково відповідають у сучасній англійській мові суфікси *-let, -et, -ling, -kin* (*Icouldseenowthatshehadbeenlightingacigarette*[87]. *Тепер я бачив, що вона запалила **cigaretty***[87, с.104]).При перекладі таких слів в основному використовується прийом компенсації [21, с. 33].

Відтінок пестливості може виражатися в англійській мові й іншими засобами, наприклад, за допомогою прикметника *little*. Зважаючи на норми цільової мови, у перекладі з англійської мови українською значення цієї одиниці може відтворюватися за допомогою зменшувальних суфіксів. У казці Оскара Уайлда «Вірний друг» одного з персонажів називають *little Hans*, у перекладі пестливість одиниці *little* відтворюється за допомогою зменшувального суфікса *-ик-*: *Haveyoumendedtheholeintheroofyet, little Hans? criedtheMillerinacheeryvoice.Ти вже полагодив дірку у покрівлі, **Гансику**? – гуркнув Мірошник весело і жваво.* Для мови української казки загалом

характерне використання великої кількості слів зі зменшувальними суфіксами, що потрібно враховувати при перекладі. У іншій казці Оскара Уайльда «Соловушка і троянда» (переклад Т. Некряч) імена персонажів *Nightingale*, *Tree*, *holm-oaktree* перекладаються іменниками зі зменшувальними суфіксами *-ушк-*, *-це*, *-очок* – *Соловушка*, *Деревице*, *Дубочок*.

Високою продуктивністю в сучасній українській мові відзначаються моделі із запозиченими інтернаціональними суфіксоїдами, такими як *-ман* (*Дорога Ленцю, моя кохана золотоніжка дівчинко, моя безпутна сестричко з розширеними, як у наркоманки, зіницями, в яких свічками стоять сльози од незмоги вмістити в себе цілий світ ... Dear Effie, my beloved golden-legged girl, my lost sister, with an addict's blazing pupils in which tears burn like candles at the impossibility of taking the whole world into herself ...*) та *-лог* (... доповіді й виступи визначних філософів, економістів, екуменістів, пара- і **психологів**, історіософів, **астрологів**, **політологів**, народних депутатів, гіпнотизерів, демиургів та ін. ... *.Papers and other contributions by eminent philosophers, philologists, economists, ecumenists, para- and **psychologists**, historiosophists, **astrologers**, political scientists, parliamentarians, hypnotists, demiurges, and others*). У сучасній англійській мові продуктивні такі суфіксоїди: *-mania* (*viagromania*), *-gate* (*donorgate*), *-monger* (*wordmonger*), *-athon* (*talkathon*), *-phobia*. Слід зазначити, що інтернаціональний суфіксоїд *-mania* зустрічається і в сучасній українській мові, тому слова з цим елементом не викликають труднощі при перекладі.

Окремої уваги заслуговує дуже активний останнім часом елемент *-gate*, що відділився від слова *Watergate* і в поєднанні з основами позначає скандал. Цей елемент перейшов з англійської мови в українську і використовується з тим самим значенням і в українських текстах (наприклад, *кучмагейт*). Автори, що вживають цей елемент в українських текстах, покладаються на фонові знання цільової аудиторії, проте, українці загалом не настільки обізнані з подіями вищезгаданого політичного скандалу 70-х років ХХ

століття в США, як читачі англомовного світу. Вживання цього елемента додає експресивності висловлюванню. Однак, на нашу думку, у перекладі в деяких випадках доцільно наводити короткі пояснення в тексті.

Елемент *-athon* відділився від слова *marathon* і означає тривалу подію. Високою продуктивністю в сучасній англійській мові відзначається префіксоїд *mega-* (*megahit*) із значенням «великий».

Ми розглянули процес перетворення слова на словотвірний формант, проте існує й протилежний процес перетворення словотвірного форманту на слово. Варто відзначити певні випадки, коли дериваційний компонент (суфікс, префікс, частина складного слова) лексикалізується й уподібнюється слову [23, с. 22]. Це явище поширене в сучасній українській літературній мові. Як правило, лексикалізації зазнають словотвірні форманти, які відзначаються високою продуктивністю, наприклад, іменникові суфікси. У сучасній українській мові лексикалізується суфікс *-ізм*, який виражає значення «науковий, філософський, політичний напрям» з негативним забарвленням [21, с. 13]. «Семантика подібних квазілексем співмірна із значенням відповідного словотвірного типу, вона покриває значення будь-якого деривата словотвірного ряду даного типу» [23, с. 22]. Наприклад: «... і вона й собі гнала за іншими, з поверху на поверх, петляючи, як уві сні чи в хорор-фільмі, від гейту до гейту ...».

2.2.2. Префіксація в аспекті словотворення та її переклад. Префіксація є меншпродуктивною, ніж суфіксація. Цей спосіб словотворення відрізняється тим, що префікс приєднується не до основи, а до граматично оформленого слова, тому внаслідок приєднання префікса лексичне значення мотивуючого слова може істотно змінюватися [23, с. 28]. У сучасній українській мові префіксальним способом найчастіше утворюються дієслова: *Страх передавався у спадок – боятись належало всіх чужих**Fear was passed on in the genes, one was to fear all beyond the immediate family circle.* У кінці ХХ століття в українській мові збільшилася кількість іншомовних префіксів та

префіксоїдів для творення нових слів, таких як інтернаціональні префікси *супер-*, *гіпер-*, *ультра-*, *пост-*, *архі-*, *анти-*, *екс-* *де-*, *ре-*. Серед власне українських активністю відзначаються префікси *з-*, *с-*, *над-*, *не-*, *про-*, *після-*.

У сучасній українській мові в окрему групу можна виділити прийменниково-іменникові конструкції, які лежать в основі прикметникових okazіоналізмів. У такій конструкції прийменник перетворюється на префіксальну морфему, як правило, також приєднується суфікс: *постлітня повість*, *підміський ресторанчик*.

Унаслідок розвитку комп'ютерних технологій, багато слів в англійській мові утворюються за допомогою префікса *cyber-*, який слугує для позначення нових явищ (*cybercrime*, *cyberfraud*, *cybercafe*). При перекладі на українську мову префікс *cyber-* зазвичай передається префіксом *кібер-*: *cyberspace*–*кіберпростір*, *cyberpunk*–*кіберпанк*, *cyberterrorism*–*кібертерорист*.

Деякі національні префікси не мають семантичних еквівалентів у мові перекладу, тобто вони належать до «аломорфних» рис словотвору. У нашому дослідженні ми називаємо такі префікси аломорфними. В українській мові це префікси *по-*, *щонай-*, *якнай-* (... *на що розумний котуньо весело*, *по-військовому відгукувавсь: атож!* –і так само весело й дзвінко цмокав розумного Мілончика. ... *towhichthesmartPussycatwouldcallbackcheerfully*, *likeasoldier*, «*Yessir!*» *andjustascheerfullyandresonantlysnoochhissweetsmartMilena* ...), в англійській –*de-*, *re-*, *mis-*, *under-*, *up-* (*Tonight, threethousandmilesfromhome, theaccoladehadresurfacedtohaunthimatthelecturehehadgiven*. *Сьогодні ввечері, за три тисячі миль від дому, з нагоди лекції в Американському університеті в Парижі йому знову довелося вислуховувати компліменти з цього приводу.* Унікальним явищем є український префікс *попо*, він слугує засобом вираження розподільної та багатократно-дистрибутивної дії. Наше дослідження виявило певні еквіваленти при відтворенні таких префіксів мовою перекладу.

Загалом англійські деривати частіше утворюються суфіксальним або префіксальним способом [21, с. 26]. Префіксально-суфіксальний, префіксально-постфіксальний (конфіксальний) та префіксально-суфіксально-постфіксальний способи, які належать до малопродуктивних, більше характерні для української мови.

Слід зазначити, що афіксація також може поєднуватися з іншими способами словотворення, наприклад зі словоскладанням. Існує тісний зв'язок між словоскладанням і афіксацією, багато нових напівафіксів виникає на базі складних слів, що ще раз підтверджує думку про комплексно-системну природу словотвору.

Щодо функції афіксів у тексті, варто звернути увагу на явище актуалізації формантної частини словотвірної структури деривата. Це явище зустрічається як в українській, так і в англійській мовах. «Актуалізація компонента словотвірної структури здійснюється внаслідок цілеспрямованого використання в одному тексті низки різноосновних спільноформатних похідних слів, в яких виявляється один словотвірний тип». Таким чином може бути актуалізований будь-який компонент слова: префікс, суфікс, афіксоїд, частина складного слова. Актуалізований компонент, наприклад префікс, може повторюватися, як у цьому реченні префікс *най-*: «*Ще нікому він не віддавав стільки своїх знань, своїх таємних знань, своїх **най**перевіреніших і **най**визначальніших звичок*». *He had never yet given any one so much of his knowledge, his secret knowledge, and his **most** thoroughly verified and **most** distinguishing habits.* У перекладі актуалізація передається шляхом використання найвищого ступеня порівняння двічі поспіль. У деяких випадках, навпаки, актуалізується основа, а змінюється афікс: «*Я добре знав ту станцію ще з часів, коли вивчав флору залізничних колій, різні **при**несення, **зане**сення, **пере**несення*» Також може повторюватися лише тип компоненту, у цьому прикладі префікс: «*Безпліддя, співіснування, **щ**охвилинные **від**чуття існування, **не**риторика, **на**деротика, **не**досяжність задуму і багато іншого*».

Актуалізація певного компонента слова використовується таким чином, щоб досягти «підсилення єдності текстового ряду і увиразнення звукової організації тексту». Наприклад: *Він не боявся спустошення, не боявся **самозречення, самознищення**. Hewasnotafraidofbeingemptied, hewasnotafraidofself-denialorself-destruction.* У перекладі використовується повторення основи *self*. Актуалізація «виконує експресивну функцію, особливо в okazіональних похідних, утворених за аналогією до узуальних». Саме тому факт актуалізації необхідно враховувати при перекладі, тобто намагатися відтворити. Крім того, актуалізація компонентів слова може виступати стилістичним прийомом, актуалізація префіксів, наприклад, є характерною рисою ідіостилю Тараса Прохаська: *Нічого не знали вони і про **найбільшу** міську сенсацію – до міста ввезли кілька **наймодерніших** гармат. Nor did they know anything about the city's **biggest** sensation – a few of the **most up-to-date** cannon had been brought into the city.* Відтворення цієї словотвірної особливості важливе при перекладі творів письменника.

2.2.3. Відтворення значень аломорфних українських префіксів англійською мовою. Як зазначалося вище, в сучасній англійській мові відсутні словотвірні аналоги українським префіксам *по-*, *щонай-*, *якнай-*, *попо-*.

У проаналізованому матеріалі було зафіксовано 34 прислівника, утворених за допомогою префікса *по-*.

Значення префікса *по-* може передаватися англійською мовою за допомогою виразу *in a ... way*: *Мілена знала, що в три чверті профілю обличчя в неї здається ширшим, **по-бабськи** скругленим, і перед камерою про це звичайно не забувала [87]. Milena knew that in three quarter profile her face seemed wider and rounded **in a homely way**, and in front of the cameras she usually didn't forget this [93].* Одне із значень прикметника *homely* – *негарний, непривабливий*. Таким чином, у перекладі використовується слово із ширшою семантикою (*по-бабськи* – *негарно*).

У перекладі також може використовуватися словосполучення типу in+adj.: Телевізор (**по-англійськи й по-українськи**): *Нема безвихідних ситуацій, хлопче. Зберемо профспілку, дамо матеріал в усі газети – ми навчимо цих тварюк шанувати закон [87]!* TV (**inEnglishandUkrainian**): *There are no hopeless situations, man. We'll get the union together, we'll put our material in all the newspapers, we'll teach the beasts to respect the law [93, с. 141]!*

Значення префікса *по-* у деяких випадках відтворюється за допомогою порівняння: ... і манила прибулицю хтиво, недобре, а однак як же розкішно виграючою посмішкою: ну давай, давай, ближче, ближче, – мов підтягувала її до себе **по-навучому**, крок за кроком, на невидній, туго напнутій у повітрі клейкій волосіні ... [87, с.147]. ...and was luring the new arrival with a smile so greedy, so evil, and yet so lush playing on her lips: come on now, come on, closer, closer – as if she were drawing her to herself **like a spider**, step by step, along an invisible gluey tautly-stretched hair ... [93, с. 154]. У цьому реченні у перекладі також використовується порівняння зі структурою *likeaN*: Білинкевич полетів як торпеда. Йому було радісно, що з ним знову розмовляють **по-людськи** [87, с. 64]. *Bilynkevich flew off as if he had wings. He was overjoyed that they were treating him like a human being again [87].*

У 29 % випадків слово, утворене за допомогою префікса *по-*, перекладається прислівником: ... і на Мілену глипнула її власне обличчя, тобто неїї, а тої другої, з екрана, тільки цим разом якесь ужене неправдоподібно, просто навіть **інепо-людському**, аж моторошно вродливе, наче в фільмах добу німого кіно... and glancing at Milena was her own face, that is, not hers, but that other one's, from the screen, only this time it was somehow improbably, simply not even **humanly**, even terrifyingly beautiful, as if from the days of silent films [93, с.152]. Таким чином, значення префікса *по-* передається англійською за допомогою суфікса *-ly*: *I ще вона знала, що Ленця її зрадила – цим разом уже не по-дитячому: по-справжньому. Назавжди. And she also knew that Effie had betrayed her, this time not childishly, but in*

fact.Forever. Друга одиниця з префіксом *no-* в цьому реченні (*но-справжньому*) перекладається ситуативним відповідником, хоча можна було б зберегти стилістичний прийом, вживши замість анафори (повторення префікса *no-*) епіфору (повтор суфікса *-ish-*): *AndshealsoknewthatEffiehadbetrayedher, thistimenotchildishly, butreally.* Таким чином відтворюється актуалізація словотвірного форманта, проте замість префікса актуалізується суфікс.

Префікси *щонай-*, *якнай-*, *попо-* не продуктивні в сучасній українській мові. Зафіксовано лише одну одиницю із префіксом *щонай-*: *Мілена й по собі знала, де б їй не знати, цю магію екрана – заворожливу дію власного – першої миті як стій невпізнанного! – обличчя в кадрі, стократно помноженого само на себе в усіх своїх щонайнезриміших порухах ...* [87, с. 133]. *Milena knew only too well from her own experience this magic of the screen: the spellbinding effect of your own face in the frame, unrecognizable in the very first instant, multiplied by itself a hundredfold in all its barely perceptible movements ...* [93, с. 136]. Підсилювальне значення префіксу відтворюється лексично, за допомогою прислівника *barely*.

Два слова утворено за допомогою префіксу *якнай-*: *Марто, кохана, я запевняю тебе, що все буде якнайкраще, – переконано мовив Немирич* [86, с. 54]. *‘Marta, my dear, I assure you that everything will be fine,’ said Nemyrych with conviction.* У перекладі вжито більш нейтральний прислівник *fine*. *Марта вже збиралася якнайрізкіше відтяти своє улюблене «ще чого», але злякалася і мовчала. Marta was about to fire off her favourite ‘what will you think of next,’ but took fright and said nothing* [86, с. 58]. У цьому реченні значення суфікса передано лексичними засобами.

У проаналізованому матеріалі було зафіксовано лише одне слово, утворене за допомогою префікса *попо-*: *«Добрий вечір, люба», – йшов, з’ясувалося, якийсь шпетно дубльований бразильський серіал, і вони тоді з мужем добряче попоміялися з несподіванки* [87, с. 127]. Для відтворення значення префікса було використано описовий переклад: *‘Goodevening, love.’*

It turned out that some atrociously-dubbed Brazilian soap was playing, and she and her husband had a good laugh at the surprise [93, с. 128].

Отож, у більшості випадків українські дієслова із префіксами *щонай-*, *якнай-*, *попо-* перекладаються складними словами або словосполученнями.

2.3. Словоскладання як найпродуктивніший спосіб словотвору у перекладу

Словоскладання (compounding) – найпродуктивніший спосіб словотвору в англійській мові та один з найпродуктивніших в українській мові. Принципи словоскладання універсальні для всіх мов. Проте, цей спосіб не однаково продуктивний у різних мовах, у деяких мовах він взагалі відсутній.

У перекладацькому аспекті проблеми словотвору, зокрема складних слів, майже не досліджуються. Особливо це стосується українсько-англійського напрямку перекладу. В українській мові складні слова становлять значну групу лексики, яка «характеризується семантичним багатством і розмаїттям моделей творення»[5]. У художній літературі складні слова є «поширеним і багатоаспектним стилістичним явищем» [30]. Іншими словами, складні слова, зокрема okazionalniy odinitsi, можуть виступати стилістичним прийомом, тому важливе їхнє вивчення в перекладацькому аспекті.

Існує значна кількість різних класифікацій складних слів. Можна класифікувати складні слова за кількістю компонентів: композита може мати в своєму складі дві, три і більше основ. Більшість складних слів української й англійської мов складаються з двох основ. Композити класифікують також за принципом належності до певних частин мов (іменники, прикметники, дієслова тощо). Залежно від того, чи можна вивести значення і граматичну функцію слова з його компонентів, розрізняють ендосентричні й

екзоцентричні складні слова відповідно. За способом поєднання компонентів розрізняють атематичне (безпосередньо поєднання коренів або основ) і тематичне (поєднання за участі інтерфікса) словоскладання. В українській мові складні слова утворюються за допомогою інтерфіксів *-o-*, *-e-*, *-u-*, *-ox-*. В англійській мові цю функцію виконують з'єднувальні приголосні *-s-*, *-o-*, *-i-*. Утворення слів за допомогою інтерфікса (або морфологічне словосполучення) в англійській мові непродуктивне. Композити, утворені атематичним словоскладанням (або юкстапозицією), називають юкстапозитами.

У багатьох дослідженнях складних слів робиться наголос на зв'язку складних слів із синтаксичними структурами. Так зіставляються складні слова з певними типами речень або словосполучень, інші аналізують функціональні відмінності між складними словами і словосполученнями [9, с 10].

До складних слів відносять також нестійкі складні слова або складні слова нестійкого типу, що легко розпадаються і перетворюються на словосполучення [53, с.55].

У сучасній англійській мові активний процес деривації складних слів, наприклад *peace-lover*, а також поєднання різних способів словотвору із складанням. Складноскорочені слова, наприклад, – це одиниці, утворені шляхом комбінації скорочення і словоскладання напр., ...**концтабори**, *голод*, *розруха*, *відключають гарячу воду й електроенергію*, *а факультету знов урізають кошти на цей рік*. ..., – **concentrationcamps**, *famine*, *naturaldisasters*, *someonestartsshuttingoffthehotwaterandelectricity*; *thentherearebudgetcutsinthedepartmentforthesecondyearinarow*). Складні слова в сучасній англійській мові часом утворюються за зразком певного слова, що зрештою може призвести до виникнення нової моделі, компонент якої може з часом виконувати функцію суфікса. Слово *home-sitter*, наприклад, утворилося за аналогією з *baby-sitter*.

Більшість слів у сучасній англійській мові багатозначні, а тому можуть мати численні варіанти перекладу, вибір яких сильно залежить від контексту. Тому складні слова частіше мають еквівалентні відповідники, ніж прості слова. Це стосується здебільшого узуальних одиниць. В оказіональному словотворенні все навпаки: найбільш залежні від контексту складні двокомпонентні слова, що було доведено шляхом експерименту. Проте, існує й інша думка: «складні слова семантично й експресивно змістовніші за афіксальні, неоднозначність афіксів призводить до різної інтерпретації неологізмів навіть у контексті, а поза ним афіксальна неолексема є й зовсім незрозумілою» [8, с. 15].

Задля точності передачі значення складних слів іноді доводиться поступитися економією мовних засобів. У багатьох випадках вдаються до перекладацьких трансформацій, зокрема до декомпресії, контекстуальної конкретизації, описового перекладу.

До одного з типів складних слів відносять **бахуврихи**. На санскриті *bahu* означає багато, а *vrihi* означає риси. Безафіксальні двоосновні бахуврихи є однією з національно-специфічних рис англійського словоскладання [131, с. 80]. Проте, варто зауважити, що цей спосіб словотворення насправді належить до найдавніших, що підтверджується походженням назви цих утворень. Вважається, що бахуврихи вживалися в індоєвропейській прамові, таким способом утворювалися власні назви, які давали характеристику особи, вказували її приналежність до царського роду [38]. Бахуврихи й досі вживаються в індо-іранських мовах, причому структура таких слів майже не змінилася.

Подібні утворення зустрічаються й в «Іліаді» та «Одіссеї» Гомера, він використовує характерні для фольклорного епосу кліше, сталі епітети при іменниках: **богосвітлий Ахілл, далекострільний Аполлон, широкодержавний Агамемнон, велемудрий Зевс**. Вживання таких епететів є ознакою формульного епічного стилю.

У сучасній англійській мові спосіб творення слів типу бахуврихи особливо продуктивний у розмовному мовленні, сфері сленгу та авторських оказіоналізмів. Розрізняються субстантивні й ад'єктивні композити такого типу (*The man was stocky and dark, almost Neanderthal, dressed in a dark **double-breasted** suit that strained to cover his wide shoulders. Чоловік був кремезний і темноволосий, чимось схожий на неандертальця. Чорний двобортний піджак, здавалося, от-от трісне на його широких плечах*).

Бахуврихи утворюються за принципом аналогії на синтаксичній основі, основними словотвірними моделями є такі:

- 1) **n+n**: *egghead* – інтелектуал, ерудит;
- 2) **adj+n**: *pale-face* – блідолиций;
- 3) **(n+n)+-ed**: *The Romans didn't want to cooperate, but we knew the ways to force men into the ring to fight – **metal-tipped** scourge, the hot irons. Римляни розважати нас не хотіли, та нам відомо, як змусити людей битися на арені, – батіг із вплетеним залізяччям, розпечене металеве пруття;*
- 4) **(a+n)+-ed**: *The can went flying and she struggled for air as a **rough-skinned** hand smashed against her nose and mouth. Рантом чиясь волохата рука обхопила її ззаду. Нападник затиснув їй ніс і рот, банка з кока-колою вилетіла з рук.*

На сучасному етапі розвитку англійської мови найбільш продуктивне утворення прикметників типу бахуврихи за допомогою елемента *-ed*.

Складні за структурою бахуврихи сучасної англійської мови можуть утворюватися шляхом фразеологічної деривації, тобто виступати своєрідними універбами фразеологізмів: *RobertLangdonfelt**light-headed**ashetrudgedtowardtheendofthegrandGallery*[89]. РобертЛенддон втомлено йшов до кінця Великої галереї, у голові в нього паморочилося. Високий ступінь ідіоматичності структурно складних дериватів типу бахуврихів зумовлений тим, що вони є прикладами вторинної номінації, яка

може ґрунтуватися не тільки на метафоричному, але й метонімічному переносі значення.

Утворення такого типу важливі для нашого дослідження ще й тому, що вони виражають конотативні й експресивно-стилістичні значення, передають ставлення мовця до персонажу: *Unlikethewaifish, cookie-cutterblondesthatadornedHarvarddormroomwalls, thiswomanwashealthywithanunembellishedbeautyandgenuinenessthatradiatedastrikingpersonalconfidence.* На відміну від тих **однотипних пустоголових блондинок**, портретами яких рясніли стіни гарвардських гуртожитків, ця жінка відзначалася здоровою природною красою і, здавалося, випромінювала якусь **надзвичайну рішучість**. Одиниця *cookie-cutter* має негативну конотацію, адже позначає щось однотипне, не цікаве, шаблонне. На контрасті з нецікавими однотипними блондинками автор виражає позитивне емоційне ставлення до конкретного персонажу.

Бахуврихи важливі з точки зору характеристики персонажу в художньому тексті. У цьому відношенні слід звернути увагу на те, що в індоєвропейській прамові подібним чином утворювалися власні імена, які характеризували особу, а в епічному санскриті бахуврихи вживалися у ролі означення. У романі Джил Грегорі й Карен Тінторі «Книга імен» з'являється персонаж, якого бахуврих *Hatched-face* характеризує замість імені: *Hatched-faceexhaledallthefetidairinhislungs, bathingDavidinastenlikeboiledliver.* **Сокиромордий** видихнув увесь сморід, що накопичився в його легенях, і на Девіда війнуло вареною печінкою. Складні слова такого типу можуть вживатися у функції виразних епітетів, що замінюють розгорнуті порівняння: *Youknowthatblack-hairedboywhowasnearusinthestation? Пам'ятаєш того чорнявого хлопця на вокзалі біля нас?* У цьому випадку *black-hairedboy* вживається замість *boywhohasblackhair*.

Розуміння складних слів типу бахуврихи часом залежить від контексту художнього твору, в якому він з'являється. Бахуврихи є економним способом словотворення. Такі утворення передають значення більш стисло, а тому

служать більш експресивним засобом вираження, що потрібно обов'язково враховувати при перекладі. Наприклад: *They killed the public slaves, even some of their household slaves, the **able-bodied** men.* *Порішили всіх державних рабів і навіть деяких у своїх оселях – усіх **дужих і здорових** чоловіків.* В оригіналі англійський прикметник *able-bodied* стисло передає декілька відтінків значення (*міцний, здоровий, придатний до військової служби*), тоді як в перекладі доводиться вдаватися до декомпресії.

Складні слова типу бахуврихи активно вживаються в сучасній англійській мові. В українській мові існують подібні утворення, що можуть виступати в тексті у функції епітету, це зазвичай складні прикметники: *...все воно якось від роду було при ній, невід'ємне від її раз і назавше прецизно-акуратно вималюваної вже-готовою, ламкої **золотонової** постаті ...* [86]. *She seemed to have been endowed with everything at birth, a fully drawn, breakable **gold-legged** figure ...* Зустрічаються такі прикметники досить рідко, а тому окремо не розглядаються в україністиці. Проте, наше дослідження виявило значну кількість таких прикметників у текстах сучасної української художньої прози. Було зафіксовано 32 українських бахуврихи, тоді як в англійських текстах зустрічається 27 одиниць такого типу, причому корпус англійських текстів був більший.

2.4. Складні слова синтаксичного типу та особливості їх перекладу

У словотвірній системі сучасної англійської мови набуває активності утворення **складних слів синтаксичного типу**, такий спосіб словотворення також називають лексикалізацією синтаксичних груп, синтаксичним словоскладанням, компресією, уподібненням слову [4]. Цей спосіб словотвору також може відноситися до підтипу складних слів зі сполученням за допомогою службових слів, утворених на основі сурядного зв'язку. Такі складні одиниці також називають лексикалізованими словосполученнями, які

функціонують як еквіваленти слова. Для зручності ми будемо користуватися абрєвіатурою СССТ (складні слова синтаксичного типу).

У перекладознавчих студіях проблема синтаксичного словоскладання залишається недостатньо вивченою.

Першими наприкінці XVIII століття в англійській мові таким чином утворилися терміни родинних стосунків *father-in-law*, *mother-in-law*. Усі інші одиниці такого типу були побудовані за принципом аналогії, значна кількість СССТ утворено за допомогою сполучника *and* (*in-and-out*, *hook-and-eye*).

СССТ утворюються внаслідок семантично-синтаксичної компресії. Вони виникають з причини описати певне явище, для якого не існує назви, максимально стисло, що надає висловленню експресивності, чіткіше відтворює його емоційне забарвлення, забезпечує цілісність номінації. СССТ можуть влучно передавати ставлення автора, виражати емоції, для яких важко підібрати будь-яке існуюче загальноживане слово: *All this 'You-Know-Who' nonsense* –

forelevenyearsIhavebeentryingtopersuadepoletocallhimbyhispropername:

Voldemort. Що то за безглузде «Відомо-Хто» – я вже одинадцять років переконую всіх називати його справжнім ім'ям – Волдеморт. Такий спосіб словотвору привертає увагу читача, одразу виділяється в тексті навіть візуально, надає виразу оригінальності: ...всі дрібні, на позір непримітні жіноцькі навички самоукшталтування, на засвоєння яких, однак, кладеться ціле отроцтво ...лак-із-цяточками, лак-із-квіточками, аж нарешті в десятому, слава-тобі-Господи, нормальний колір, – все воно якось від роду було при ній. ...allthebarelyvisible, minutewomen'swaysofsculpting, transformingthemselvesintowomen,

whichtakeone'sentireadolescencetomaster...nailpolishwithglitterandflowersuntilsettlingintenthgradeon, thankgod, one'snaturalcolor. She seemed to have been endowed with everything at birth. Синтаксичне словоскладання використовується набагато активніше в оказіональному словотворенні, ніж в узувальному: ...і читала не-нею-заготовлений текст, що його зрідка

підправляла, коли не словами, то вже голосом – безпрямінно andreadatextpreparedbysomeoneelse, butthatsheoccasionallyimprovedupon, ifnotwithwords, thenatleastwithhervoicе Збільшення кількості СССТ також пояснюється загальною тенденцією до економії мовних засобів.

СССТ утворюються на основі найпростіших логічних операцій: зв'язування, роз'єднання, диз'юнкції та порівняння.

Кількість компонентів у композитах такої структури необмежена. Іноді таким чином утворюються навіть складні речення-універби. СССТ поділяються на 2 групи: такі, що є структурно подібними реченню (*John-go-to-bed-at-noon – квіти, що закриваються удень*), та такі, що подібні словосполученню (*hole-in-the-wall – банкомат*). Подібні реченню одиниці поділяють, в свою чергу, на такі, що походять від розповідних, спонукальних, питальних, речень. У більшості випадках вживається дефісне написання, іноді СССТ беруться в лапки і кожний елемент, крім службових слів, пишеться з великої літери: *devil-in-a-bush – чорнушка дамаська*, «*We-Don't-Want-to-Lose-You-but-We-Think-You-Ought-to-Go*» *song*. Найчастіше вживаються у функції означення іменника, який позначає людину або діяльність людини (*hit-and-run driver – водій, який збив людину і втік з місця злочину, well-to-do people – заможні люди*).

Семантика англійських композитів синтаксичного типу може бути недостатньо прозора. Їхнє значення часто незрозуміле без контексту, особливо якщо СССТ базується на метафоричному переносі, наприклад *pie-in-the-sky – нагорода, ball-and-chain – дружина*. Саме такі випадки можуть викликати труднощі при перекладі, оскільки важко зберегти одночасно і метафору, і форму. Крім того, потрібно ще й розшифрувати семантику композити. Проте, за наявності контексту, як правило, розшифрувати значення СССТ набагато легше, деякі багатокомпонентні утворення зрозумілі й без контексту, наприклад, *a game of who-can-pee-highest-up-the-wall – гра у-кого-вийде-вище-обмочити*. Щоправда, в будь-якому випадку важко здогадатися, що *dog-in-the-blanket – це пудинг з варенням*. СССТ можуть

утворюватися на базі стійких словосполучень зі зміною одного з компонентів, наприклад, *dream-come-false* – *нездійснена мрія*.

Варто зазначити, що синтаксичне словоскладання набуває активності в українській мові також, напевно під впливом англійської мови. Проте, незважаючи на стрімко зростаючу кількість СССТ у сучасній українській літературі, ця проблема недостатньо досліджена в україністиці. В українській мові складні слова синтаксичного типу належать переважно до оказіоналізмів, наприклад, *поговорити «ти-знаєш-стосовно-чого»* – *totalkyou-knowabout-what*, *готовність-до-нової-любви* – *readiness-for-a-new-love*.

Так само, як і в англійській мові, кожний елемент СССТ в українській мові може писатися з великої літери, наприклад *Пісок-На-Зубах, штат Техас* – *StateofTexas, Sand-on-the-teeth*. Також утворюються оригінальні оказіональні структури з великою кількістю компонентів та поділом на склади: *"у-за-скле-ній-дни-ні-бе-зод-ні-не-злій-не-зло-віс-ній-без-мов-ній-і-звич-ній-за-сві-тить-ся-ба-чиш-ме-не?*. В структурі СССТ можливі іншомовні вкраплення: *дурновато-всміхненно-sorry-вибачаючись*.

Цікаве для дослідження явище довільного розкладання на елементи СССТ існуючого слова або словосполучення з метою досягнення комічного ефекту: ... *я погоджувався з усіма твоїми висновками назагал: що у безсмертних котів Т.С. Еліота є сяючі крила і дубові костури та вечірня хода; що Гайд-парк треба покрити велетенським скляним ковпаком – аби не мокли художники та їхні недільні мальовидла, що леви на Трах-валь-гар-р-сквер люто ненавидять тамтешніх голубів, які серуть їм на голови і колись спеціально оживуть, щоб пожерти нещасних серунів усіх до одного* Таке написання назви площі Трафальгар-сквер викликає несподівані асоціації. Літера *ф* замінюється буквосполученням *хв*, що надає слову діалектного звучання, виділення елемента *трах* створює схожість з вульгаризмом, виокремлення частини слова *гар* з алітерацією на *р* нагадує гарчання.

Очевидно, що всі ці асоціації неможливо зберегти при перекладі, потрібно вдаватися до інших експресивних засобів, або прийому компенсації.

Способом синтаксичного словоскладання в українській мові утворюються різні частини мови: іменники (*воля-до-влади*), займенники (*твоїми-моїми-нашими*), прикметники (*біло-червоно-жовто-чорно-зелений*), прислівники (*не-при-ділі*), дієслова (*зашипіли-замахали-зацитькали*).

Поява подібних утворень в українській мові, зокрема в творах художньої літератури, деякою мірою спрощує завдання перекладача в тому сенсі, що це дає можливість у деяких випадках зберігати структуру складних слів синтаксичного типу, оскільки слова такої структури вже не сприймаються українською аудиторією, як щось дивне й незрозуміле. Таким чином, з'являється можливість не жертвувати експресивністю висловлення. У тих випадках, коли не вдається перекласти СССТ аналогічною структурою, доводиться вдаватися до перекладацьких трансформацій. Можливо, з часом синтаксичне словоскладання стане більш продуктивним в українській мові, а деякі слова стануть загальноживаними. Важливу роль, на нашу думку, в цьому відіграють українські переклади англійських текстів, що містять СССТ, а також вживання українськими письменниками в своїх творах одиниць, утворених за такою моделлю,

Як уже зазначалося раніше, синтаксичний словотвір більш продуктивний в оказіональному словотворенні як української, так і англійської мов, проте певна кількість СССТ англійської мови перейшли до розряду загальноживаних. В українській мові узуальні СССТ представлені синонімічними структурами типу *де-не-де*, *десь-не-десь*, *коли-не-коли*, *де-не-коли*, *день-у-день*, *рік-у-рік*, *день-при-дні*, *як-не-як*, *сам-на-сам*, *віч-на-віч*, *нога-за-ногу* (... *немов погрубшала кістками, і форми, підкреслені за домашньою позою – рука на спинці крісла, ногою-за-ногу назверх вивернутий клуб, щільно обтягнений спідницею. ...asifherboneshadthickenedandtheshapethatwereemphasizedbyherhomeypose* –

herarmonthebackofthechair, herhipturnedupfromthewayshehadcrossedherlegs, andherskirtpulledtautoverit ...).

2.5. Телескопіята конверсія у перекладі

Телескопія— це процес словотворення, коли основи слів ніби входять одна в іншу [14]. «Під телескопією розуміється спосіб словотвору, коли нове слово утворюється шляхом поєднання повної основи одного вихідного слова зі скороченою основою іншого слова або поєднанням двох скорочених основ вихідних слів» [20]. Першим, хто вжив слова, утворені таким способом був Льюїс Керол, він їх називав *portmanteau words* – «слова-гаманці», вони ніби складаються з декількох «відділень», наприклад, в «Алісі в Задзеркаллі» з’являється таке утворення: *slimy* (слизький) + *lithe* (гнучкий) → *slithy*[90]. М. Лукаш, який переклав книжки про Алісу, відтворив це слово як *швимкі* ← *швидкі* + *щемкі* [87].

Зазвичай такі слова нечасто стають загальноживаними, проте деякі оказіоналізми Л. Керола, утворені способом телескопії, увійшли до словникового складу англійської мови, наприклад *galumph* (*gallop* + *triumph*) – *tomoveinanoisy, heavyandawkwardway*[90]. Український словник надає інше пояснення: 1) *іти з гордим виглядом*; 2) *підстрибувати на ходу* [87]. Насправді, слово, вжите Л. Керолом включає в себе одночасно всі ці значення. Характерною особливістю телескопних утворень є їхнє свідоме створення з метою утворення каламбуру або жарту.

У сучасній англійській мові найпродуктивніші такі моделі телескопічного словотворення:

1. $ab+cd \rightarrow ad$ (*smoke+fog \rightarrow smog* –смог);
2. $ab+cd \rightarrow ac$ (*pocket monster \rightarrow pokemon*– покімон);
3. $ab+cd \rightarrow acd$ (*Europea + vision \rightarrow Eurovision*– Євробачення).

Проте, наше дослідження виявило лише один телескопізм: *Unfortunately, Aringarosahadlearned, inanageofreligiouscynicism, cults and*

televangelists, *Opus Dei's escalating wealth and power were a magnet for suspicion*. Іменник *televangelists* утворено від слів *television* + *evangelists*. Прикро, але, як визнавав Арінгароса, в епоху релігійного цинізму, популярності сумнівних культів і таких самих сумнівних **проповідників, що віщали з телевізійних екранів**, влада й багатство «Опус Деї» дедалі частіше викликали безпідставні підозри. Для відтворення значення телескопізму використовується розгорнутий описовий переклад.

В українській мові цей спосіб словотворення почав використовуватися під впливом англійської і російської мов. У сучасній англійській мові телескопія більш продуктивна, проте останнім часом цей спосіб активізується і в українській мові (*Азія* + *Європа* → *Азіона*, *Кучма* + *комунізм* → *кучмунізм*). Контекст сприяє чіткішому сприйняттю таких одиниць.

Досить активним способом англійського словотворення є **конверсія**. Процес утворення шляхом конверсії називають конвертуванням, а похідні одиниці – конвертованими. На позначення цього явища у лінгвістичних працях також використовуються такі поняття як безафіксальний словотвір, функціональна зміна, нульова суфіксація, нульова деривація, безафіксальна транспозиція, кореневий словотвір [28].

Конверсія досліджувалася багатьма лінгвістами, переважно в рамках проблем словотвору та семасеології. Конверсія – це безафіксальний спосіб утворення слів, коли від іменника (прикметника або іншої частини мови) утворюється нове слово, з іншою дистрибуцією, з іншою парадигмою, без словотвірних афіксів. Наприклад, дієслово *toradio* утворилося від іменника *aradio*: *Colletwasalreadyradioingtheagentsoutside, pullingthemofftheLouvreperimeterА тим часом Колле вже зв'язувався по рації з агентами, що чергували на вулиці по периметру музею*

Проблеми конверсії в сучасній англійській мові також досліджуються в рамках загальних питань теорії словотвору. У перекладацькому аспекті проблема конверсії майже не досліджується. Появу конверсії в сучасній англійській мові переважно пов'язують зі зникненням флексій в

середньоанглійській період, внаслідок чого зникли формальні ознаки приналежності до певної частини мови. Проте, деякі дослідники вважають, що конверсія існувала і в давньоанглійський період. Така розбіжність у поглядах пов'язана з різним тлумаченням терміну «конверсія», оскільки в широкому розумінні конверсією може називатися й утворення з використанням афікса.

Конверсія була одним з найулюбленіших стилістичних прийомів В. Шекспіра, саме він продемонстрував у своїй творчості великі можливості конверсії як способу словотвору. Цьому сприяв той факт, що період творчості В. Шекспіра припав як раз на той час, коли в англійській мові зникли флексії. Кількість okazіональних конверсивів у його творах вражаюча. Багато з його авторських конверсивів уже давно належать до загальноживаних слів, наприклад, *tolip*, *toeye*, *tobelly*. 11% слів у В. Шекспіра утворено шляхом конверсії. Моделі конверсії, використані В. Шекспіром, вживаються й досі, наприклад загальновідома комбінована префіксально-конверсійна модель *toout-herodHerod* (*переве́ршити Ірода в жорстокості*).

Вже за часів В. Шекспіра до процесу створення слова за допомогою конверсії залучалися майже всі частини мови, власні назви та інші способи словотвору, проте найпродуктивнішою моделлю конверсії була й залишається модель $n \rightarrow v$ (*Furthermore, therewerenotreesongrassonthewesternendendoftheDenonWingtocushionafall. До того ж із західного боку крила «Денон» немає ні дерев, ні трави, які б пом'яшили удар*). Слід підкреслити, що саме залучення до конвертування майже всіх частин мови відрізняє конверсію від інших способів словотворення.

Висока активність конверсії підтримується значною мірою за рахунок неологізмів, а відмінною рисою конверсії в сучасній англійській мові називається залучення до цього процесу двоморфемних, складних слів та словосполучень. Поява нових складних, складноскорочених слів, аббревіатур,

як правило, супроводжується виникненням відповідного дієслова, конвертованого від неологізму.

Конверсія може супроводжуватися еліптичним скороченням *togiveagreenlight* → *togreenlight* (давати дозвіл → дозволяти). Компресія може поєднуватися з реверсією, А.О. Худолій використовує на позначення цього явища термін інверсія: *toskimthecream* → *tocreamskim* (знімати вершки).

Очевидно, що конверсія більше поширена в сучасній англійській мові, ніж в українській, через відсутність в англійській мові флексій, що вказують на частиномовну приналежність мовної одиниці. В українській мові перехід слова в іншу частину мови без зміни, появи або зникнення афікса майже неможливий. Проте, і в українській мові також представлений цей спосіб словотворення, наприклад субстантивацією прикметників (Дарчина мама, однак, запам'ятала ще й появу в школі **слідчого**, фігури, котра для Дарки промайнула майже безслідно ...*Darka's mother, however, also remembered the arrival of a **detective**, something Darka barely noticed ...*), переходом повнозначних слів у службові.

Однак, все ж таки, передавати конверсію українською мовою досить складно, іноді навіть неможливо. Перекладачі змушені вдаватися до певних трансформацій, до вимушеного додавання, пояснення, компенсації. У деяких випадках конверсія зовсім випускається. Таким чином, при перекладі відбувається декомпресія, що неминуче призводить до втрати експресивності ('*MyGod,*' *Colletexclaimed, **eyeingthescreen**.* – О Боже, – вигукнув Коле, **не відводячи очей від екрана**). При перекладі художніх творів ця втрата є досить відчутною, оскільки конверсія може свідомо чи несвідомо вживатися як стилістичний прийом (*Granted, therewassomethingofavoyeuristicthrillunderlyingthewholething, especiallywhentheicecreamwouldbringhertomeinvariousstatesofundress – intheshower, inherbedroom.* Звісно, все-таки щось у цьому було від вуайеризму, мене нерідко пробивав дріж, коли морозиво представляло її більше чи менше

роздязненою – в душі, у спальні). Конвертування допомагає точніше виразити думку, викликати певні асоціації, зробити опис більш образним, виразним, надати особливих рис мові персонажів, наповнити її драматичним, комічним або пародійним звучанням, сприяє грі слів (*The irony of the situation was that just that single first taste of coffee ice cream had ended up making me ill, either because I'd been sheltered from rich desserts my whole life or because my system actually was inherently delicate* . Іронія полягала в тому, що від цієї першої ложки кавового морозива мені стало кепсько. Може, тому що на десерт я майже ніколи нічого не їв, а може, через те, що мій організм і справді надто чутливий).

У будь-якому разі конвертоване слово нетотожне за значенням похідному: «Будь-яка граматична категорія є водночас носієм певного значення, тому можна стверджувати, що її зміна спричиняє появу нового значення чи нового нюансу в смисловому навантаженні лексем» [93:10]. Конвертоване слово, як правило, вужче за значенням, яке може також варіюватися залежно від контексту. Так, наприклад, дієслово *to lip* може мати значення «цілувати» або «бурмотіти».

Омонімія, що виникає внаслідок існування конвертованого слова, нейтралізується за допомогою контексту

Висновки до Розділу 2

Багатоскладові прикметники переважають в українській мові, оскільки англійські багатоскладові прикметники в усіх проаналізованих реченнях було передано на українську багатоскладовими відповідниками, в той час як англійські односкладові прикметники в усіх випадках було передано на українську мову багатоскладовими. Серед багатоскладових прикметників в англійській мові переважають прикметники, утворені аналітичним шляхом, а в українській – синтетичним. За способом словотворення в англійській мові переважає суфіксальний, а в українській – префіксально-суфіксальний.

Переважну більшість складних слів з інтерфіксами утворено за допомогою сполучувального голосного *-o-*. Аналіз матеріалу виявив, що у 33 % випадків українські композити перекладаються англійською мовою словосполученням. Зафіксовано відтворення елементів складного слова окремими словами (поелементовий переклад). У деяких випадках композита перекладається словосполученням із сполучником *and*, який позначає сурядний зв'язок між елементами, виражений в оригіналі за допомогою дефісу. Українські композити у 25% випадків перекладаються простим словом, часом при цьому відбувається трансформація генералізації або випущення одного з елементів. Один з елементів може відтворюватися англійською афіксом з відповідним значенням.

Більшість проаналізованих слів, утворених шляхом юкстапозиції з дефісним написанням, відносяться до okazіоналізмів і виражають емоційне ставлення автора, яке передається у перекладі за допомогою лексичних засобів. Сурядний зв'язок між компонентами юкстапозитів може передаватися за допомогою сполучника *and* або *or*. Юкстапозити-іменники, які відображають авторську оцінку, можуть перекладатися за допомогою означеного артикля. Використання артикля допомагає передати пейоративне забарвлення слова, за яким криється негативне ставлення автора до персонажу. У деяких випадках доводиться вдаватися до пояснювального перекладу.

Телескопія – це процес словотворення, коли основи слів ніби входять одна в іншу. Під телескопією розуміється спосіб словотвору, коли нове слово утворюється шляхом поєднання повної основи одного вихідного слова зі скороченою основою іншого слова або поєднанням двох скорочених основ вихідних слів.

Досить активним способом англійського словотворення є конверсія. Процес утворення шляхом конверсії називають конвертуванням, а похідні одиниці – конвертованими. На позначення цього явища у лінгвістичних працях також використовуються такі поняття як безафіксальний словотвір,

функціональна зміна, нульова суфіксація, нульова деривація, безафіксальна транспозиція, кореневий словотвір

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

У ході проведеного дослідження ми дійшли таких висновків:

Врахування і відтворення словотвірних особливостей є важливим у художньому перекладі, адже словотвірні засоби можуть вживатися як стилістичний прийом, з метою вираження емоційної оцінки, для створення образних оказіоналізмів. Прийменник як незмінна службова частина мови, значенням якої є підрядний зв'язок іменника або його еквівалента з іншими словами у реченні або словосполученні, який виражається разом з іменником чи займенником за допомогою непрямих відмінків, входячи до підмета, додатка, означення та обставини. Як в українській, так і в англійській мові, прийменники відіграють виняткову роль, допомагаючи словам позначати відповідний зв'язок у взаємодії між собою.

Проаналізовано структурно-семантичний тип прийменників. Виявлено, що у сучасній англійській мові закінчення відмінків майже відсутні. Тому прийменники тут є одним із головних засобів вираження зв'язку іменника (або займенника) з іншими словами в реченні. Прийменники виражають різноманітні значення – просторові, часові, причинні.

Охарактеризовано особливості рис прийменника, його функцій та видів в українській мові. Виявлено, що у сучасному мовознавстві існує три теорії щодо прийменника. Найпоширенішим є твердження, що прийменник є словом, яке має статус службової частини мови. Прийменник належить до незмінюваних слів, тому не має флексії. Враховуючи те, що лексичне значення прийменників не пов'язане з предметністю, то їм не властива категорія числа, роду та відмінка. Вияснили, що найчисленнішим семантичним типом прийменників, у сучасній українській мові є просторові.

Проаналізовано, що в українській та англійській мовах прийменники характеризуються ізоморфними та аломорфними рисами. Виявили, що ізоморфізм чітко прослідковується в морфологічній структурі прийменників, так як в обох мовах присутні прості, складні, похідні та складені

прийменники. Також ізоморфним є лексико-граматичне значення прийменників як окремих значущих слів в обох мовах. Особливою аломорфною рисою англійських прийменників є те, що вони ставляться в кінці в деяких питальних та окличних речень і в деяких інфінітивних конструкціях. Аломорфність прослідковується у природі синтаксичних функцій прийменників. Українські прийменники, на відміну від англійських, допомагають виражати різні синтаксичні керування через форми відмінків підрядних іменних частин мови. Ще одна аломорфна риса, що стосується англійської та української мов – звичайне використання деяких українських (англійського походження) прийменників, що виконують тільки функцію зв'язку. Це трапляється тоді, коли прийменники використовуються для поєднання незмінних форм прийменників іншомовного походження. Проте, синтаксична функція прийменникових виразів однакова в обох мовах.

В українсько-англійському перекладі повинні враховуватися словотвірні особливості сучасної української мови: утворення складних слів за допомогою інтерфіксів та використання суфіксів згрублості й зменшувальних суфіксів.

У результаті проведеного перекладацького аналізу виявлено, що англійські дієслівні конверсиви у більшості випадків перекладаються дієсловом. Найбільш точним способом передачі конверсії при перекладі англійських дієслів є вербалізація відповідних українських іменників, що дозволяє зберегти експресивність і образність оригіналу.

Відмінності, що існують у граматичній будові англійської та української мов, цілком природно зумовлюють ряд відмінностей між окремими частинами мови, а саме в іменнику. І саме порівняльний аналіз іменника у двох порівнювальних мовах можна провести за граматичними категоріями. Це дозволяє звісно виявити, як і риси спільності, так і риси відмінності.

По-перше, що стосується числових форм українських та англійських іменників, то всі вони поділяються на відповідні класи (групи). Як бачимо,

лексико– граматична категорія означеності та неозначеності в системі англійських іменників знаходить своє вираження в артиклеві. Деякі групи іменників (збірні іменники) вживаються у формі, як і однини, так і множини, коли в українській мові це не властиво.

Досить не легким поняттям є утворення форм однини і множини в українській мові. При передачі числових форм українською мовою утворюється велика та різноманітна кількість закінчень. Українській мові множина іменників протиставлена однині всією системою шести відмінків. Цікавим є те, коли, наприклад, іменники, що мають форму однини при перекладі утворюють множину. Тому, поряд із родом і відмінком, число є однією з головних категорій. Граматичне оформлення слів тісно пов'язане з їх семантикою, що виявляється в неоднорідності іменників, щодо здатності утворення повної числової парадигми.

По-друге, що стосується відмінкових форм іменників в англійській і українській мовах, то ця категорія в англійській мові є дискусивним питанням, тому що велика кількість граматистів наводять свої приклади по розкритті цього питання. На сьогоднішній день, з точки зору граматики англійської мови, іменники мають три відмінка. Як правило, відмінкові форми англійських іменників при передачі українською мовою мають належність до відповідного українського відмінка. Тому англійські відмінки можуть відповідати українським відмінкам.

І по-третє, щодо роду іменника, то в англійській мові він взагалі відсутній, крім того виключення, що добре видно, особливо в казках, де кожній тварині притаманний свій рід. В українській мові, як правило, існує три роди. Отже, морфологічна категорія роду є суто класифіційною категорією, тому що основний різновид семантико-граматичним змістом виражений формами того самого слова. Принципи дії категорії числа з семантико-граматичним змістом ґрунтується на паралельній синтаксико-морфологічній деривації.

Оскільки число – це найголовніша морфологічна одиниця в обох мовах, то числового оформлення можуть набувати іменники при передачі англійського субстантиву у формі однини, оформленого неозначеним артиклем. Що стосується категорії означеності та неозначеності, то неозначеність субстантиву, вираженого англійською мовою, передається неозначеним артиклем перед іменником у формі однини, а от в українській мові може виражатися множиною передачі деяких іменників.

Речення англійською містять іменники, виражені формою однини, при перекладі таких речень на українську мову, але уже формою множини, спостерігається так званий факультативний прийом перекладу. Тобто у перекладеному реченні автор хоче надати йому певного стилістичного ефекту, підсилити категоричність, динамізм чи наприклад, трагізм, який зображений у висловлюванні подій. Як уже вище зазначалося про категорію роду та відмінку, при перекладі відмінкових форм англійські іменники відповідають українським. При сполученні англійських іменників прийменникам, при передачі їх змісту, також бачимо, що така стратегія має відповідність українському відмінку, але інколи може передаватися, як означення, тобто набувати форми прикметника.

Щодо числового оформлення англійських референтних іменників *singulariatantum* у мові перекладу, зокрема, й у реченнях первинної номінації, то воно переважно зумовлене кількістю подій, явищ, об'єктів, то при перекладі вживається форма множини, а якщо про один об'єкт, явище чи подію, то –форма однини. Тому, щоб виразити «невизначеність» об'єкта мовлення, при перекладі на українську мову використовують неозначені займенники. Якщо ж у певній ситуації бере участь уже відомий мовцеві об'єкт, але він не вважає доцільним це уточнювати, то відповідно використовують означені референтні іменники. При передачі такої структури, може використовуватися або референтний іменник або неозначені займенники чи, навіть, детермінатив «один». Іноді референтна група іменників, оформлена однією, передається іменником форми множини.

Вживання такої структури при перекладі, зумовлює різне числове оформлення субстантивів.

Отже, в ході проведення дослідження, було встановлено загальну кількість англійських іменників (іменники однини – 87; іменники множини – 26) та українських іменників (іменники однини – 78; іменники множини – 41).

Проведений аналіз засвідчив, що утворення складних слів типу бахуврихи не менш активне в сучасній українській мові. Ад'єктивні бахуврихи, утворені за моделлю прикм. + -о- + ім., у більшості випадків перекладаються англійськими бахуврихами, утвореними за моделлю (adj+n) + -ed.

Виявлено шляхи відтворення українських і англійських аломорфних префіксів. З'ясувалося, що використання аломорфних префіксів не викликає труднощів у перекладі. Значення афікса *re-* можуть відтворювати українські префікси *пере-*, *від-*, *роз-*. За допомогою цих префіксів передаються різні нюанси значення: зміна стану (перешикували), повернення до попереднього стану (відбудували) та зміна наміру (роздумався). Такий спосіб перекладу дозволяє найбільш точно відтворити семантику префікса. Значення префікса *mis-* передається за допомогою частки *не* або префікса *не-*. Слова з префіксом *de-* перекладаються за допомогою українського префікса *роз-*. Значення префікса *no-* може передаватися англійською мовою за допомогою виразу *in a ... way*, порівнянням, також може використовуватися словосполучення типу *in+adj*. У 29 % випадків слово, утворене за допомогою префікса *no-*, перекладається прислівником.

Слова зі зменшувальними суфіксами *-ie*, *-y*, *-kin* та *-ims* відтворюються українською за допомогою суфіксів *-оньк*, *-усь*, *-ик*, *-це*, *-ок*, *-еньк*.

Значення українських зменшувальних суфіксів і суфіксів згрублості у більшості випадків не відтворюється при перекладі. Конотативне значення одиниць зі зменшувальними суфіксами і суфіксами згрублості, їхня

емоційність не зберігається, вони перекладаються стилістично нейтральними словами.

50 % зафіксованих бахуврихів – прикметники, утворені за моделлю: **прикм. + -о- + ім.** (-о- – інтерфікс). Також зафіксовано бахуврихи з дієслівними компонентами. Складні слова типу бахуврихи вживаються в проаналізованих художніх текстах у функції виразних епітетів. За допомогою бахуврихів створюються яскраві образи. Переклад бахуврихом дозволяє повністю відтворити зміст, зберегти експресивність образу, виразити емоційну оцінку персонажа, а також зберегти гумористичний ефект. Ад'єктивні бахуврихи, утворені за моделлю **прикм. + -о- + ім.**, у більшості випадків (56 %) перекладаються англійськими бахуврихами, утвореними за моделлю **(adj+n) + -ed**. Описовий переклад може використовуватися при відтворенні оказіональних бахуврихів. Відтворення простим словом призводить до втрати експресивності. Складнопохідні субстантивні бахуврихи з дієслівними елементами перекладаються переважно за допомогою калькування, тобто поелементово, більшість цих одиниць – оказіоналізми.

Проаналізовані абрєвіатури перекладаються абрєвіатурами або словосполученням, що пояснюють їх значення. Складноскорочені слова у більшості випадків перекладаються поелементово словосполученням.

Зважаючи на норми цільової мови, у перекладі з англійської мови українською можуть використовуватися слова зі зменшувальними суфіксами і суфіксами згрублості й у тих випадках, коли в оригіналі такого типу суфікси не вживаються. Використання зменшувально-пестливих суфіксів й суфіксів згрублості в англо-українському художньому перекладі дозволяє відтворювати експресивність виразу, яка досягається в оригіналі іншими мовними засобами.

Перспективними є контрастивно-перекладацькі дослідження афіксації в українській та англійській мовах; вивчення способів відтворення усіх словотвірних моделей на матеріалі текстів зазначених мов; розгляд

перекладу словотвірних особливостей української та англійської мов на матеріалі текстів, віддалених у часі; виявлення словотвірних особливостей ідіостилю письменників.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Азарова Л.Є. Структурна організація складних слів (концепція «золотої пропорції»): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра філол. наук: спец. 10.02.01 «Українська мова» /Л.Є. Азарова. Київ, 2002. 32 с.
2. Аничков И. Е. Английские адвербиальные послелогои : дисс. ... докт. филол. наук : 10.02.04 – герм. языки. Москва, 1947. 536 с.
3. Аракин В.Д. Сравнительна типология русского и английского языков. Москва : Просвещение, 1989. 254 с.
4. Арнольд И.В. Семантическая структура слова в современном английском языке и методика его исследования (на материале имен существительных). Ленинград : Просвещение, 1966. 192 с.
5. Арутюнова Н.Д. Номинация и текст.*Языковая номинация. Виды наименований.* Москва : Наука, 1977. С. 304-357.
6. Аничков И.Е. Труды по языкознанию. Санкт-Петербург : Наука. 1997. 510 с.
7. Бабій І.Складні слова як номінативно-текстотвірний компонент (на матеріалі роману В. Барки «Жовтий князь»). Українське мовознавство. 2006. №35. С. 50–55.
8. Баранова С. В. An Outline of English Morphology : lecture notes. Суми : Сумський Державний Університет, 2017. 65 с.
9. Бартков Б.И. Английские суффиксоиды, полусуффиксы и словарь 100 словообразовательных формантов современного английского языка (научный стиль и литературная норма).*Аффиксоиды, полуаффиксы и аффиксы в научном стиле и литературной норме.* – Владивосток, 1980. С. 3-31.
10. Баталов О.Г. Когнитивно-функциональный аспект окказионального словообразования в художественном тексте: дис. ... кандидата фил. наук: 10.02.04. Нижний Новгород, 2004. 245 с.

11. Береговенко Л.М. Формування дериваційної системи прикметників української мови (якісні прикметники): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: спец. 10.02.02 «Українська мова».Київ, 1994. 25с.

12. Бессонова О.Л.Оцінка як семантичний компонент лексичного значення слова (на матеріалі іменників-назв особи в англійській, французькій та українській мовах): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: 10.02.17 «Порівняльно-історичне і типологічне мовознавство». Донецьк, 1995. 22 с.

13. Бондар М.В. Активні лексико-семантичні процеси в мові художньої прози кін. ХХ – поч. ХХІ століть: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: спец. 10.02.01 «Українська мова».Київ, 2004. 19 с.

14. Бортничук Е.Н., Василенко И.В., Пастушенко Л.П Словообразование в современном английском языке. Київ : Вища школа при КДУ, 1988. 263 с.

15. Бортничук Е.Н.,Верба Л.Г. Сложные слова синтаксического типа – неологизмы.*Романо-германская филология*:вестник Киевского ун-та.1987. Вып. 21.С. 9–12.

16. Бондарко А.В., Буланін Л.Л. Русский глагол : пособие для студентов и учителей / подред. Ю.С. Маслова. Ленинград : Просвещение, 1967. 190 с.

17. Ванівська О.С. Префіксальні дієслова та засоби вираження ними типових смислів у різноструктурних мовах (на матеріалі англійської та української мов) : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.17. Львів, 2003. 199 с.

18. Введение в сравнительную типологию английского, русского, украинского языков / Т.Т. Швачко, П.В. Терентьев, Т.Г. Янукян, С.А Швачко. Київ : Вища школа, 1977. 117с.

19. Вежбицка А. Обозначение цвета и универсалии зрительного восприятия. *Язык. Культура. Познание*. Москва : Русские словари, 1997. С. 231–290.

20. Вежбицкая А. Семантика грамматики. Москва : ИНИОН РАН, 1992. 31 с.
21. Верба Л. Г., Верба Г. В. Граматика сучасної англійської мов. Київ: ВП Логос-М, 2015. 352 с.
22. Венкель Т.В. Синтагматичні, парадигматичні та епідигматичні характеристики прикметників на позначення кольору в англійській мові: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: спец. 10.02.04 «Германські мови». Ленинград, 2004. 20с.
23. Вихованець І.Р. Теоретична морфологія української мови/ під ред. І.Р. Вихованця. Київ : Університетське видавництво «Пульсари», 2004. 398с.
24. Влахов С. ФлоринС. Непереводимое в переводе / под ред. В. Россельс. Москва : Международные отношения, 1980. 342 с.
25. Волохина Г.А., Попова З.Д. Русские глагольные приставки: семантическое устройство, системные отношения. Воронеж : Изд-во ВГУ, 1993. 196 с.
26. Воробйова О.С., Федоренко Ю.П., Купар М.С., Мартиросян Л.І. Особливості передачі англійських фразових дієслів українською мовою. *Technology. Engineering and Science 2018* : зб. матеріалів I Міжнародної науково-практичної конференції (Лондон, 24–25 жовтня 2018 р.). Лондон, 2018. С. 206–208.
27. Гак В.Г. Сопоставительная лексикология Москва : Международные отношения, 1977. 264 с.
28. Гармаш О.Л. Система словотвору англійської мови та інноваційні процеси: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: спец. 10.02.04 «Германські мови». Запоріжжя, 2005. 19 с.
29. Гладуш Н. Ф. Порівняльна граматики: теорія і практика: Навчальний посібник. Київ: університет. ім. Б. Грінченка; Національний університет «Кієво-Могилянська академія», 2019. 296 с.
30. Жлуктенко Ю.О. Порівняльна граматики англійської та української мов. Київ : Рад.шк., 1960. 160 с.

31. Зацний Ю.А. Розвиток словникового складу англійської мови в 80-ті – 90-ті роки ХХ століття: автореф. дис... д-ра. філол.наук: спец. 10.02.04 «Германські мови». Київ, 1999. 19 с.
32. Земская Е.А. Словообразование как деятельность Москва : Наука, 1992. 220 с.
33. Кортни Р. Английские фразовые глаголы. Англо-русский словарь. Москва : Рус. языки, 2001. 767 с
34. Карамішева І. Д Контрастивна граматики англійської та української мов: Навчальний посібник/ І.Д. Карамішева Вінниця: Нова Книга, 2012. 280 с.
35. Каушанская В. Л. Грамматика английского языка. Москва : Айрис-пресс, 2008. 235 с.
36. Кононенко П. П. Українська мова: посібник для вступників до вузів :навчальний посібник. Київ: Либідь, 1990. 224 с.
37. Кубрякова Е.С. Что такое словообразование. Москва : Наука, 1965. 78 с.
38. Левицький А. Е. Порівняльна граматики англійської та української мов / А. Е. Левиць. Київ : Київський університет, 2008. 264 с.
39. Мартиненко А. О. Англійська граматики в таблицях: Навчальний посібник. Київ: КНЕУ, 2003. 168 с.
40. Мартинюк А. П. Порівняльна морфологія англійської та української мов: навчально-методичний посібник. Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2007. 64 с.
41. Кунин А. В. Курс фразеології сучасного англійського мови. Москва : Высшая школа, Дубна: Феникс, Изд. 2, 1996. 381 с.
42. Плющ М. Я. Граматики української мови: У 2 ч. Ч. 1. Морфеміка. Словотвір. Морфологія: підручник. Київ : Вища шк., 2005. 286 с.
43. Раєвська Н.М. Теоретична граматики сучасної англійської мови. Київ : Вища школа. 1976. 304 с.

44. Стишов О.А. Українська лексика кінця ХХ століття (на матеріалі мови засобів масової інформації): монографія. Київ : Вид. центр КНЛУ, 2003. 388 с.
45. Сравнительная типология английского и русского, немецкого и русского, французского и русского языков / ред. Л.Л. Нелюбин. Москва : Изд-во МГОУ, 2006. 204 с.
46. Трубникова Е.В. Пространственная семантика английских фразовых и русских приставочных глаголов: сопоставительный аспект. Вестник Томского государственного университета. 2015. № 394. С. 66–73.
47. Сучасна українська мова: підручник / за ред. О. Д. Пономарева. Київ: Либідь, 2005. 488 с.
48. Хомечко Г. Димінутиви як самобутня прикмета української мови. [Електронний ресурс] / Г. Хомечко. Режим доступу: http://www.humanities.lviv.ua/TW/OR/homechko_OR.htm
49. Худолій А.О. Динаміка функціональних змін у мові американської публіцистики кінця ХХ - на поч. ХХІ ст.: дис. ... кандидата філ. наук: 10.02.04 / Худолій А.О. Київ, 2003. 275 с.
50. Чабаненко В.А. Стилїстика експресивних засобів української мови. Запорізький держ. ун-т. Запоріжжя, 2002. 351с.
51. Шелудько А.В. Труднощі словотвірного характеру в англо-українському та українсько-англійському перекладі : автореф. дис на здобуття наук. ступеня канд. філол.наук: 10.02.04 Київ, 2009. 20 с.
52. Arnold I.V. The English Word / I.V. Arnold. М: Vyssh. sk., 1966. 259 p.
53. Austin J. How to Do Things with Words / J. Austin. Harvard: Harvard University Press, 1962. 166 p.
54. Baker M. In Ither Words: A Coursebook on Translation. London: Routledge, 1992. 320 p.
55. Bassnett S. Translation Studies. London: Routledge, 2002. 192 p.

56. Bell R. Translation and Translating [Электронный ресурс] / R. Bell. London: Longman, 1991. Режим доступа:<http://englishtips.org/index.php?newsid=1150793441>
57. Bolinger D. The Phrasal Verbs in English. Cambridge : Harvard Univ. Press, 1988. 307 p.
58. Borysenko O.A. Lecture notes on Contrastive Lexicology. Kyiv: MAUP, 2005. 80 p.
59. Catford J.A. A Linguistic theory of translation / J.A. Catford. Oxford:Oxford University Press, 1965. 103 p.
60. Collins Cobuild English guides 2: Word Formation. London: Harper Collins Publishers, 1995.209 p.
61. Gudmanyanyan A.G.Basics of Translation Theory.National Aviation University. Kyiv, 2005.P. 1: Lecture Synopsis.96p.
62. Pove Lefevere A. Translating Literature: Practice and Theory in a Comparative Literature Context.New York: Modern Language Association of America,1992. 165 p.
63. J. Phrasal Verbs and How to Use Them / J.Povey.Moscow : Высшаяшкола, 1990. 176 p.
64. The Farlex Idioms and Slang Dictionary. Farlex, Inc., 2015. URL: <https://idioms.thefreedictionary.com/cool+down>.
65. Miram G.E.Translation algorithms: Introduction to translation formalization / G.E. Miram. Kiev: Tvim inter, 1998.176 p.
66. Newmark P. Approaches to Translation. New York: Prentice Hall, 1998. 374 p.
67. Nida E.A., Taber Ch. The theory and practice of translation. [Электронный ресурс] / E.A. Nida. Режим доступа:<http://englishtips.org/index.php?newsid=1150793236>
68. The Practices of Literary Translation / [edited by J. Boase-Beier, M. Holman]. Manchester: St. Jerome, 1999. 160 p.

69. Translation Studies: Perspectives on an Emerging Discipline / [edited by A. Riccardi]. Cambridge: Cambridge University Press, 2008. 260 p.

70. Velivchenko V.F. Lectures in theoretical grammar of the English language / V.F. Velivchenko: Черкаський держ. ун-т ім. Богдана Хмельницького. Черкаси, 2003. 151 с.

ПЕРЕЛІК ДЖЕРЕЛ ДОВІДКОВОЇ ЛІТЕРАТУРИ

71. Англо-український словник / склав М.І. Балла. Київ : Освіта, 1996. Т. 1.

72. Англо-український словник / склав М.І. Балла. Київ : Освіта, 1996. Т. 2.

73. Ганич Д.І. Словник лінгвістичних термінів Київ : Вища школа, 1985. 360 с.

74. Розенталь Д.Э. Словарь-справочник лингвистических терминов / Д.Э. Розенталь, М.А. Теленкова. Москва : Советская энциклопедия, 1990. 685 с.

75. Языкознание. Большой энциклопедический словарь / гл. ред. В.Н. Ярцева. Москва, 1988. 685 с.

76. Behind the Name. The etymology and history of first names [Електронний ресурс]. Режим доступу:

77. Ammer C. The American Heritage Dictionary of Idioms. 2nd ed. Houghton Mifflin Harcourt, 2013. 512 p.

78. Collins Dictionaries. Collins English Dictionary – Complete and Unabridged. 12th Edition. Harper Collins Publishers, 2014. 2336 p. URL: <https://www.collinsdictionary.com/us/dictionary/english/>.

79. Dictionary.com. Burn down. Dictionary.com, Inc., 2017. URL: <https://www.dictionary.com/browse/unburned>.

80. Dictionary.com. Wear down. Dictionary.com, Inc., 2017. URL: <https://www.dictionary.com/browse/wear--down>.

81. Klein E. A comprehensive etymological dictionary of the English language: Dealing with the origin of words and their sense development thus illustrating the history of civilization and culture. Amsterdam: Elsevier, 1966. Vol. 1: A-K. – XXV, 853 p.

82. Klein E. A comprehensive etymological dictionary of the English language: Dealing with the origin of words and their sense development thus illustrating the history of civilization and culture. Amst.: Elsevier, 1966. Vol. 2: L-Z. P. 855-1776.

83. Longman Dictionary of Contemporary English. London : Longman, 2001. 1668 p.

84. The Oxford Dictionary of English Etymology / [edited by C.T. Onions]. Oxford: Oxford at the Clarendon, 1985. – 1024p.

85. Wikipedia. The free Encyclopedia [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://en.wikipedia.org/wiki/Well-Tempered_Clavier

ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

86. Андрухович Ю. Рекреації: [роман]. Львів: ЛА «Піраміда», 2005. 144 с. (Першотвір).

87. Забужко О. Я, Мілена: [повість]. *Сестро, сестро: Повісті та оповідання*. Видання друге. Київ : Факт, 2005. С. 125–154.

88. Керрол Льюїс. Аліса в Задзеркаллі. / пер. з англ. В. Корнієнка. Вірші в перекладах М. Лукаша, І. Малковича. Київ : А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА, 2001. 141с.

89. Ролінг Дж. К. Гаррі Поттер і філософський камінь. / пер. з англ. Віктора Морозова. Київ : А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА, 2002. 319 с.

90. Brown D. The Da Vinci Code / D. Brown. London: Corgibooks, 2004. 605 p.

91. Carroll L. Trough the Looking Glass. London: Penguin books, 1994. 176 p.

92. Rowling J.K. Harry Potter and the Philosopher's Stone. London : Bloomsbury, 1997. 224 p.

93. Zabuzhko O. I, Milena / O. Zabuzhko // Two Lands, New Vision: stories from Canada and Ukraine. New York: Coteau books, 1999. P. 125-161.

94. Форд Дж. Імперія морозива / пер. з англ. Толкін Дж. *Всесвіт*. 2006. № 3-4. С. 101-118.

95. Ford J. The Empire of the Ice Cream [Електронний ресурс]. // SciFiction, February 2003. Режим доступу: <http://www.scifi.com/scifiction/originals/originalsarchive/ford4/ford41.html>

96. Сага про старого кенгуру. УкрЛіб: веб-сайт. URL: <https://www.ukrlib.com.ua/world/printit.php?tid=3298> (дата звернення: 20.06. 2020)

97. Kipling R. Just so stories : Random House. 2013. 152 с.

98. Кіплінг Р. Казки просто так // Переклад І.Сав'юк та В Чернишенка Режим доступу: <http://www.scifi.com/scifiction/originals/Kipling/.html>